

ANEKS

Tadeusz Chrzanowski
Andrzej Szambelańczyk

**LEKSYKON BIOGRAFICZNY
leśników z Pomorza, Kujaw
i terenów przyległych
pomordowanych i poległych
w latach 1939-1956**

Leśnicy Pomorza, Kujaw i terenów przyległych

W przededniu wybuchu II wojny światowej lasy państwowe Pomorza i Kujaw były zarządzane przed dwie Dyrekcje Lasów Państwowych – w Toruniu oraz w Poznaniu. Łącznie w granicach ówczesnego województwa pomorskiego, w którym zdecydowanie dominowała (76,5 proc.) państwowa własność lasów, funkcjonowało 70 nadleśnictw państwowych, a własność prywatna była dość mocno rozdrobiona z wyjątkiem kilkunastu większych kompleksów lasów prywatnych, jak np. dobra Skórczewskich (dzisiaj w granicach Nadleśnictwa Szubin), Brzeźno, Chełmica Wielka i Wąkole (dzisiaj w granicach Nadleśnictwa Dobrzejewice), Szywałd i Białachowo (dzisiaj w granicach Nadleśnictwa Jamy), Antoniewo i Chełmy Wielkie (dzisiaj w granicach Nadleśnictwa Przymuszewo), Skępe, Okalewo, Kłusno i Sosnowo (dzisiaj w granicach Nadleśnictwa Skrwilno), Ostromecko i Dąbrowa Chełmińska (dzisiaj w granicach Nadleśnictwa Toruń), Wieniec, Brzezcie i Szpetal (dzisiaj w granicach nadleśnictwa Włocławek) czy Kamienica (dzisiaj w granicach Nadleśnictwa Zamrzenica).

Dane o dokładnej liczbie leśników i pracowników leśnych zatrudnionych w gospodarce leśnej w II RP na Pomorzu nie są możliwe do ostatecznego ustalenia. O ile stan zatrudnienia w służbie leśnej Lasów Państwowych jest dość dobrze dokumentowany, w takich materiałach archiwalnych jak *Almanach leśny* z 1933 r.⁴⁷⁵ czy *Wykazy urzędników i funkcjonariuszów Dyrekcji Lasów Państwowych* z drugiej połowy lat trzydziestych XX w.⁴⁷⁶, to nie zachowały się podobne dane dla lasów prywatnych. To powoduje, że pozostać trzeba przy danych przybliżonych. Zgodnie z nimi szacuje się, że w lasach państwowych, prywatnych, samorządowych, kościelnych na terenie przedwojennego województwa pomorskiego – obejmującego polskie Pomorze, Kujawy i tereny przyległe – zatrudnionych było łącznie około 1,5 tys. pracowników służby leśnej zajmujących takie stanowiska jak: nadleśniczy, leśniczy (rewirowy oraz kancelaryjny, czyli sekretarz nadleśnictwa), podleśniczy, gajowy, rzadziej i zazwyczaj krótkoterminowo: adiunkt leśny, praktykant leśny, manipulant drewna, pomocnik leśny.

Ważna uwaga dotyczy także zmian przyporządkowania urzędów. Trzeba zaznaczyć, że tak – w uproszczeniu – nakreślony obszar leśny jest obecnie nadzorowany przez dwie Dyrekcje Lasów Państwowych: utworzoną w 1945 r. Dyrekcję w Gdańsku (część północna, głównie województwo pomorskie) oraz w mocno zmienionych granicach Dyrekcję w Toruniu (część środkowa i południowa, głównie województwo kujawsko-pomorskie i południowa część województwa pomorskiego).

⁴⁷⁵ *Almanach leśny. Rocznik personalny administracji Lasów Państwowych*, Warszawa 1933.

⁴⁷⁶ *Wykaz imienny urzędników i funkcjonariuszów niższych Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu* oraz podobny *Wykaz* dla Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu, maszynopisy z drugiej połowy lat trzydziestych XX w.

Festyn społeczny z okazji Święta Lasu na terenie Nadleśnictwa Sarnia Góra ok. 1938 r. Na pierwszym planie, pierwszy z prawej stoi nadleśniczy Marian Wilgocki. Fot. archiwum Macieja Wilgockiego

Nadleśniczy Nadleśnictwa Sarnia Góra Marian Wilgocki z żoną Anną w mieszkaniu służbowym w Sarniej Górze ok. 1938 r. Nadleśniczy został zamordowany przez Niemców w Rudzkim Moście pod Tucholą jesienią 1939 r. Fot. archiwum Macieja Wilgockiego

Sadzenie drzewek z okazji Święta Lasu na terenie Leśnictwa Luzino w latach 30. XX w. Pośrodku w płaszczu stoi leśniczy Józef Wilczek. Leśniczego Wilczka zamordowali Niemcy w Piaśnicy jesienią 1939 r. Fot. archiwum Mariusza Kaliszewskiego

Spotkanie towarzyskie rodzin leśnych w Nadleśnictwie Wejherowo w latach 30. XX w. Przy stole, drugi od lewej siedzi leśniczy Józef Wilczek. Fot. archiwum Mariusza Kaliszewskiego

Norbert Dutkiewicz (późniejszy nadleśniczy) ze swoimi siostrami Marią i Wojciechą po przyłączeniu się do Powstania Wielkopolskiego w 1919 r. Fot. archiwum rodziny Dutkiewiczów

Nadleśniczy Norbert Dutkiewicz z żoną Marią oraz z dziećmi w Kamienicy koło Tucholi w 1942 r. Norbert Dutkiewicz zginął w Auschwitz 29.10.1943 r. Fot. archiwum rodziny Dutkiewiczów

Nadleśniczy Nadleśnictwa Konstancjewe Antoni Tomaszek (pośrodku) z żoną Zofią z wizytą u Państwa Rzyskich w majątku Pusta Dąbrówka w 1938 r. Nadleśniczego zamordowali Niemcy jesienią 1939 r. Fot. archiwum Jadwigi Tomczak

Boże Narodzenie w leśniczówce Wydry w 1940 r. Przy choince leśniczy Oskar Vogt z żoną Haliną oraz ich dziećmi Izabela i Andrzej. Leśniczy Vogt przeniesiony karnie przez Niemców na wybrzeże zaginął bez śladu w lutym 1945 r. Fot. archiwum Andrzeja Fogta

Nadleśniczy Marian Musiałowicz na pamiątkowym, ostatnim zdjęciu rodzinnym z żoną Janiną oraz dziećmi Ireną i Władysławem w Opatowie w 1941 r. Nadleśniczy został zamordowany przez Niemców w areszcie „Na Zapiecku” w Tomaszowie Maz. w 1942 r. Fot. archiwum Władysława Musiałowicza

Leśniczy Leśnictwa Kuźnica Jan Sikorski w Rychławie w maju 1946 r. Zginął w potyczce z oddziałem specjalnym UB-MO pod Lipinkami 3.06.1946 r. Fot. archiwum Teresy Czartoryskiej

Leśniczy Jan Sikorski (w mundurze w drugim rzędzie pośrodku) jako świadek na ślubie u znajomych w 1946 r. Fot. archiwum Teresy Czartoryskiej

Rodzina Sikorskich tuż po zakończeniu działań wojennych w Rychławie w maju 1945 r. Siedzą od lewej: matka Waleria, córka Teresa i ojciec Franciszek. Stoją od lewej: Janina, Władysława, NN, Jan (wkrótce leśniczy Leśnictwa Kuźnica) i Tadeusz. Fot. archiwum Teresy Czartoryskiej

Nadleśniczy Nadleśnictwa Kwidzyn Bolesław Bonewicz Usow z Wandą Krukowską, żoną sekretarza nadleśnictwa Bronisława Krukowskiego i Wojtkiem Krukowskim przy wejściu do siedziby Nadleśnictwa Kwidzyn w 1946 r. Nadleśniczy Usow zginął tragicznie po zderzeniu z wojskową ciężarówką w centrum Kwidzyna w 1954 r. Fot. archiwum Wojciecha Krukowskiego

W okresie powojennym struktura terytorialna dyrekcji i nadleśnictw zmieniała się wiele razy. Obecnie (w 2024 r.) Dyrekcja LP w Gdańsku nadzoruje 15 nadleśnictw, natomiast Dyrekcji LP w Toruniu – 27 nadleśnictw. W przybliżeniu można powiedzieć, że jednostki te są spadkobiercami leśnictwa polskiego Pomorza, Kujaw i terenów przyległych II Rzeczypospolitej.

Podjęte na potrzeby niniejszej pracy badania historyczne w dużej mierze uzupełniają wysiłek naszych poprzedników. W okresie powojennym, zarówno leśnicy gdańscy jak i toruńscy podejmowali prace zmierzające do sporządzenia listy pracowników służby leśnej tej części Polski, pomordowanych i poległych w latach II wojny światowej⁴⁷⁷, jednak czynili to odrębnie i z podziałem właśnie na część gdańską i część toruńską, co niewątpliwie było podziałem sztucznym, wtórnym i niekiedy sprawiało trudności z zakwalifikowaniem ofiar ze względu na naturalne „migracje” leśników uwidocznione w przebiegu ich pracy zawodowej.

Zamiarem Autorów niniejszego opracowania było ostateczne całościowe zestawienie ofiary poniesionej przez leśników „pomorskich” w okresie wojny i okupacji. Niniejsze opracowanie martyrologii leśników po raz pierwszy obejmuje cały obszar Pomorza i Kujaw łącznie. Autorzy sięgnęli do wielu źródeł i wcześniejszych opracowań – wymienionych na końcu *Leksykonu* – co pozwoliło na weryfikację, uzupełnienie, ale też usunięcie błędnych informacji z poprzednich publikacji.

196 pomordowanych i poległych

W końcowych latach okresu międzywojennego kadre Lasów Państwowych tworzyli ludzie o dobrym i bardzo dobrym przygotowaniu zawodowym. Kadra kierownicza zatrudniona w dyrekcjach oraz nadleśniczkowie byli absolwentami wydziałów leśnych: Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Uniwersytetu Poznańskiego czy Politechniki Lwowskiej oraz uczelni zagranicznych – Akademii Leśnej w Tharandcie, Wyższej Szkoły Rolniczej (Hochschule für Bodenkultur) w Wiedniu czy Instytutu Leśnego w Petersburgu. Z kolei funkcjonariusze średniego szczebla – leśniczowie i podleśniczowie – byli najczęściej absolwentami szkół dla leśniczych, z których w przypadku Pomorza, Kujaw i Wielkopolski największą rolę odegrała renomowana Państwowa Szkoła dla Leśniczych w Margoninie, którą w latach 1921-1939 ukończyło ponad 800 absolwentów.

Leśnicy Pomorza i Kujaw aktywnie działali w organizacjach społecznych i branżowych, w tym w stowarzyszeniach i związkach o profilu patriotycznym i paramilitarnym, takich jak Polski Związek Zachodni, Związek Powstańców Wielkopolskich czy Przystosowanie Wojskowe Leśników. Ludzi tych, często zahartowanych i doświadczonych osobistym udziałem w walce o niepodległość Polski, bądź

⁴⁷⁷ Np. jedno z ostatnich opracowań: Chrzanowski T., Sokołowski M., *Leśnicy regionu kujawsko-pomorskiego, polegli i pomordowani w latach 1939-1956*, [w:] *Leśnicy dla Niepodległej*, Toruń 2018, s. 396-415.

wychowanych na takich wzorcach, cechował patriotyzm, niezwykle umiłowanie Ojczyzny i ojczystych lasów. W tragicznych okolicznościach II wojny światowej stali się jedną z grup-środowisk najbardziej bezwzględnie zwalczanych przez Niemców, Sowieców, a po zakończeniu działań wojennych dodatkowo przez komunistyczny aparat bezpieczeństwa podporządkowany Moskwie.

Tylko na terenach zarządzanych dzisiaj przez regionalne dyrekcje Lasów Państwowych w Gdańsku i Toruniu zginęło w latach 1939-1956 co najmniej 196 leśników (stan badań na maj 2024 r.). W tej grupie jest 163 pracowników lasów państwowych oraz 33 leśników zatrudnionych w lasach prywatnych i samorządowych, co odpowiada udziałom własnościowym w lasach tej części II Rzeczypospolitej⁴⁷⁸.

Ważne uwagi można zanotować przy analizie składu grupy. W grupie 196 pomordowanych i poległych leśników jest 11 pracowników szczebla Dyrekcji, w tym Teofil Lorkiewicz, który w latach 1920-1924 organizował Dyrekcję LP w Gdańsku, w tym lasy na Pomorzu, a w latach 1924-1932 był dyrektorem Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu. Zamordowany przez Niemców w pierwszych dniach Powstania Warszawskiego w sierpniu 1944 r. Zginęło też 27 nadleśniczych, 133 leśniczych i podleśniczych, 21 gajowych i czterech innych pracowników. To ogromny wyłom w kadrach nadzorujących lasy polskie Pomorza i Kujaw. Potrzeba było dziesiątków powojennych lat, które zresztą łatwe dla leśników nie były, by odbudować dobrze wykształcone kadry Lasów Państwowych.

Bardzo charakterystycznym faktem jest, że największa grupa, bo 83 leśników (43 proc.) zginęło już jesienią 1939 r. Z analizy tych tragicznych danych wynika, że wielu z pomordowanych w tym czasie leśników to ofiary tzw. Zbrodni Pomorskiej 1939 r.⁴⁷⁹ dokonanej głównie przez miejscowych Niemców (sąsiadów) skupionych w paramilitarnej organizacji Selbstschutz przy wsparciu aparatu policyjnego III Rzeszy. W kolejnych latach okupacji śmierć ponieśli następni leśnicy: w 1940 r. – 15, w 1941 r. – 14, w 1942 r. – 12, w 1943 r. – 10. Drugi szczyt zbrodni przypada na ostatnie miesiące wojny, w latach 1944-1945, a więc na koniec okupacji niemieckiej i początek sowieckiej, kiedy życie straciło 52 leśników. W latach 1946-1956 z rąk sowieckich oraz komunistycznego urzędu bezpieczeństwa zginęło co najmniej 10 leśników, jednak ten etap martyrologii jest najslabiej poznany.

Dla 196 leśników Pomorza i Kujaw charakterystyczne są też okoliczności, w jakich ponieśli oni śmierć. Po aneksji województwa pomorskiego do III Rzeszy już jesienią 1939 r.⁴⁸⁰, przeprowadzeniu Zbrodni Pomorskiej, w której Niemcy zamordowali ponad 30 tys. Polaków, głównie z warstwy przywódczej narodu, wysiedleniu żywołu polskiego i przejęciu majątku przez Niemców – warunki organizacji

⁴⁷⁸ Udział własności państwowej lasów w województwie pomorskim II Rzeczypospolitej wynosił 76,5 proc. i był najwyższy w kraju.

⁴⁷⁹ *Leśnicy polscy ofiarami Zbrodni Pomorskiej 1939 roku*, Toruń 2022.

⁴⁸⁰ Dekrety Adolfa Hitlera z 8 października 1939 r. o wcieleniu zachodnich terytoriów Polski do III Rzeszy.

jakiegokolwiek formy polskiego oporu były tu skrajnie trudne. Dlatego jedynie 10 leśników zginęło bezpośrednio w walce, w tym głównie w kampanii wrześniowej 1939 r., natomiast aż 99 zginęło z rąk Selbstschutzu, przed plutonami egzekucyjnymi bądź zastrzeleni przez żołnierzy Armii Czerwonej. Kolejna duża grupa 75 leśników straciła życie w niemieckich obozach koncentracyjnych (głównie KL Stutthof) i sowieckich łagrach za udział i współpracę z polskim podziemiem niepodległościowym, głównie Tajną Organizacją Wojskową „Gryf Pomorski” i Armią Krajową. Dwunastu leśników zginęło w nierozpoznanych do końca okolicznościach wojny i pierwszych lat powojennych.

* * *

Leksykon biograficzny leśników z Pomorza, Kujaw i terenów przyległych pomordowanych i poległych w latach 1939-1956 zawiera 196 krótkich not biograficznych zapisanych w porządku alfabetycznym. Jest jednak podzielony na trzy części, zależnie od sprawców zbrodni. Z rąk niemieckich śmierć poniosło 153 leśników, z rąk sowieckich – 36, z rąk komunistycznego aparatu bezpieczeństwa państwa polskiego zależnego od Moskwy – 7. Lista pomordowanych i poległych leśników nie jest zamknięta. Niewątpliwie słabo poznane są zbrodnie i represje sowieckie, a najślabiej zbrodnie powojenne, komunistycznego aparatu bezpieczeństwa. Te tematy wciąż jeszcze czekają na swoich badaczy.

ZGINĘLI Z RĄK NIEMIECKICH

A

Andrzejewski Feliks, żył 30 lat. Leśniczy w lasach prywatnych majątku Samostrzel (obecnie teren Nadleśnictwa Szubin). Zamordowany przez Selbstschutz w Sipiorach we wrześniu 1939 r. Źr.: 1, 7, 14, 25, 29.

B

Balawelder Artur, żył 51 lat, ur. 8.07. 1888 r. we Lwowie. Ukończył 7 klas szkoły realnej z egzaminem dojrzałości. W latach 1913-1914 działał w Związku Strzeleckim we Lwowie, w latach 1914-1915 służył w Legionach Polskich, odznaczony Krzyżem Niepodległości. Leśniczy sekretarz Nadleśnictwa Runowo. Zamordowany przez Niem-

ców z organizacji Selbstschutz w drodze powrotnej z ewakuacji, w Nowej Wsi Wielkiej pod Bydgoszczą, 11.10.1939 r. Źr.: 3, 7, 14, 18, 25, 26, 29, 57.

Bartkowski Feliks, żył 39 lat, ur. 23.11. 1899 r. w Radomnie koło Nowego Miasta Lubawskiego. Leśniczy Leśnictwa Lisia Góra w Nadleśnictwie Wysoka (dawniej Owczarnia). Aresztowany i osadzony w więzieniu w Kartuzach, następnie rozstrzelany 26.09. 1939 r. w Lasach Kaliskich koło Somonina. Źr.: 56, 86, 87.

Bartol Józef, żył 50 lat, ur. 17.01.1889 r. w Chłudowie niedaleko Poznania. Ukończył

szkołę powszechną, następnie w 1904 r. niemiecką szkołę leśną w Margoninie. Powołany do armii pruskiej, w grudniu 1918 r. przystąpił do Powstania Wielkopolskiego, w latach 1919-1920 służył w Wojsku Polskim. Przeniesiony do rezerwy w listopadzie 1920 r. podjął pracę w wyuczonym zawodzie jako leśniczy w Leśnictwie Bielawy w lasach prywatnych należących do Skórzewskich z Lubostronia. W 1925 r. zdał egzamin na pomocnika leśnego w Państwowej Szkole dla Leśniczych w Margoninie, a w 1926 r. na leśniczego w Dyrekcji Lasów Państwowych w Bydgoszczy. W latach 1931-1939 był leśniczym Leśnictwa Łochowo w Państwowym Nadleśnictwie Bydgoszcz. Działał aktywnie w Towarzystwie Powstańców i Wojaków w Kole Rynarzewo jako komendant, a następnie jako prezes Towarzystwa na powiat bydgoski. Z chwilą wybuchu wojny brał udział w ewakuacji, z której powrócił 13.09.1939 r. Aresztowany przez Niemców w Rynarzewie, bity i torturowany, umieszczony w więzieniu w Bydgoszczy, gdzie również trafiła jego żona i dwaj synowie. Leśniczy został fałszywie oskarżony o zamordowanie Niemców w Łochowie. Skazany na śmierć i rozstrzelany w bydgoskim więzieniu 15.09.1939 r. *Źr.: 1, 3, 7, 10, 14, 18, 25, 26, 29, 40, 57.*

Belczewski Jan, żył ok. 48 lat, ur. 20.01.1896 r. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie, leśniczy Leśnictwa Sobiny w Nadleśnictwie Osie. Zginął w czasie wojny w niewyjaśnionych okolicznościach, około 1944 r. *Źr.: 14, 56, 85.*

Berwid Jan Nepomucen Ferdynand, żył 67 lat, ur. 15.05.1872 r. w miejscowości Spas pow. stanisławowski (obecnie Ukraina) w rodzinie o tradycjach leśnych. Absolwent CK Szkoły dla Leśniczych w Bolechowie w 1890 r. Pracował na stanowisku nadleśniczego w Zarządzie Dóbr hr. Stanisława

Stadnickiego w Krysowicach, woj. lwowskie (obecnie Ukraina). Przeniósł się na Pomorze, objął stanowisko leśniczego w Państwowym Nadleśnictwie Lidzbark, następnie został asesorem administracyjnym w Dyrekcji LP w Toruniu. Na emeryturę przeszedł w 1932 roku. Zamieszkał w leśniczówce w Skłudzewie, gdzie zajmował się gospodarstwem. Otoczony szacunkiem przez mieszkańców i sąsiadów w oczach miejscowych Niemców był niebezpiecznym Polakiem. Aresztowany 18.10.1939 r. w Skłudzewie przez sąsiada Niemca o nazwisku Nickel, który był członkiem Selbstschutzu. Osadzony w Forcie VII w Toruniu. Zamordowany przez Niemców w zbiorowej egzekucji w lesie na Barbarce koło Torunia 21.10.1939 r. *Źr.: 1, 7, 14, 23, 25.*

Bielowski Witold, żył 46 lat, ur. 20.03.1893 r. w Miechowej na Wołyniu. Służył w armii austriackiej. Dostał się do niewoli na froncie włoskim. Stąd trafił do armii polskiej organizowanej przez gen. Józefa Hallera, z którą w 1918 r. wrócił do niepodległej Polski. Brał udział w walkach na froncie wschodnim, w tym w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. W Wojsku Polskim służył do 2.01.1921 r. Kapitan rezerwy WP. Ukończył studia leśne w Wyższej Szkole Lasowej we Lwowie. Po przeniesieniu się na Pomorze został nadleśniczym Nadleśnictwa Hel, a następnie w 1936 r. nadleśniczym Nadleśnictwa Przewodnik. Jeden z wybitniejszych organizatorów Przystosobienia Wojskiego Leśników. Dowódca konspiracyjnej placówki „Grunwald”. W pierwszych tygodniach wojny Niemcy wykryli w nadleśnictwie radiostację i broń. Aresztowano nadleśniczego Bielowskiego i osadzono w więzieniu w Nowem. Rozstrzelany z wyroku niemieckiego sądu wojaskowego 28.10.1939 r. w lesie koło Płochocina, Nadleśnictwo Dąbrowa. *Źr.: 1, 3, 7, 14, 18, 24, 25, 26, 40, 56.*

Bińczyk Jan ps. Zagłoba, żył 42 lata, ur. 26.12.1900 r. w Borowym Młynie koło Chojnic. Leśniczy Leśnictwa Młynek, Nadleśnictwo Laska. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie 1921/1922. W czasie wojny Komendant Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski” na powiat chojnicki. Ranny podczas oblawy w Leśnictwie Młynek 4.05.1943 r., aresztowany, osadzony w więzieniu w Chojnicach, następnie w Gdańsku i tam zamordowany przez gestapo 20.05.1943 r. Pogrzebany w Gdańsku. Po wojnie staraniem rodziny ekshumowany i przeniesiony na Cmentarz Wojenny w Brusach. Źr.: 1, 3, 7, 14, 24, 25, 37, 56.

Bocian Konrad, żył 51 lat, ur. 9.02.1893 r. w Osiu. Emerytowany leśniczy administracyjny Nadleśnictwa Osie, aresztowany i zamordowany wraz z żoną Leokadią przez Niemców w lesie pod Osiem, w październiku 1944 r. Miejsca pochówku nie odnaleziono. Źr.: 3, 14, 85.

Bosy Ludwik, żył 25 lat, ur. 11.06.1914 r. w Wygodzie pow. Toruń. Podleśniczy w Leśnictwie Podlesie w Nadleśnictwie Gniewkowo. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie 1932/1933 r. Zginął w stopniu kaprała, w kampanii wrześniowej w potyczce 56 pp 25 DP z Niemcami w Janówku k. Sochaczewa 17.09.1939 r. Pochowany w 1 Kwaterze Wojskowej na Żoliborzu przy ul. Powązkowskiej. Źr.: 57, 86.

Breier Franciszek, żył 54 lata, ur. 5.06.1885 r. Absolwent Szkoły Leśnej w Templinie (Niemcy), leśniczy Leśnictwa Sarnia Góra w Nadleśnictwie Sarnia Góra. Zginął w nieustalonych okolicznościach jesienią 1939 r. Źr.: 1, 3, 7, 14, 24, 25, 56, 29.

C

Ceynowa Franciszek, żył 69 lat, ur. 22.09.1870 r. w Domatowie, syn Jana i Agaty

z domu Grubba. W latach 1920-1928 roku pracował na stanowisku leśniczego Leśnictwa Domatowo w Nadleśnictwie Góra. Następnie przeniesiony służbowo do Leśnictwa Smolny Dół w Nadleśnictwie Kartuzy, gdzie pracował do emerytury w 1936 roku. Od 1938 roku mieszkał z rodziną w Domatowie koło Pucka. Był członkiem Polskiego Związku Zachodniego. Emerytowany leśniczy. 19.09.1939 r. aresztowany razem z leśniczym Leonem Kreftem przez Niemców i doprowadzony do więzienia w Wejherowie. Zamordowany w Piaśnicy 24.11.1939 r. Źr.: 3, 5, 6, 19, 29, 32, 61, 93.

Ciećwierski Józef, żył 44 lata, ur. 27.01.1895 r. Gajowy z Osieka w powiecie rypińskim, w lasach prywatnych. Aresztowany przez Niemców 19.10.1939, zamordowany w więzieniu w Rypinie. Źr.: 14, 29.

Ciesielski Józef, żył lat 38 lat, ur. 9.07.1904 r. w Orłowie pow. Wąbrzeźno. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie, rocznik 1927/1928. Leśniczy Leśnictwa Długie w Nadleśnictwie Osieczna. Podczas niemieckiej okupacji członek ZWZ-AK, dowódca grupy partyzanckiej „Grunwald”. W nocy z 27 na 28.06.1942 roku Niemcy przeprowadzili oblawę i aresztowali leśniczego wraz z żoną Hildegardą oraz kilkoma innymi konspiratorami. Wszyscy zostali osadzeni w więzieniu w Starogardzie. W toku prowadzonego śledztwa aresztowano również innych leśniczych z okolicy. Był tam m.in. Józef Guz oraz Brunon Kryn. 1.12.1942 r., żona Hildegarda Ciesielska została zwolniona natomiast Józef przewieziony do KL Stutthof, gdzie został zamordowany 27.12.1942 r. podczas przesłuchania. Źr.: 3, 56, 42.

Cwojda Czesław, żył 31 lat, ur. 12.05.1913 r. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie rocznik 1934/1935, podleśniczy w kancelarii Nadleśnictwa

Nakło. Brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. Związany z podziemiem niepodległościowym ZWZ-AK. Aresztowany przez Niemców w 1944 r. i zamordowany w obozie Żabikowo koło Poznania. *Źr.: 7, 14, 25, 57.*

Czechowski Eugeniusz, żył 39 lat, ur. 7.10.1900 r. w Białym Kamieniu, woj. tarnopolskie. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. Absolwent Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego z 1924 r. Nadleśniczy Nadleśnictwa Dębowo, pow. Świecie. Członek Polskiego Związku Zachodniego. Aresztowany przez Niemców 24.09.1939 r., zamordowany w Lesie Szpegawskim w zbiorowej egzekucji 25.10.1939 r. *Źr.: 3, 14, 26, 29, 36, 56.*

Czwojda Józef, żył 38 lat, ur. 3.07.1901 r. Leśniczy w lasach prywatnych Niemca Alvenslebena w Cichoradzu. Po wybuchu II wojny światowej aresztowany przez Selbstschutz 5.10.1939 r. Więziony najpierw w Rzęczkowie, następnie w Forcie VII w Toruniu. Zamordowany w egzekucji zbiorowej na Barbacie koło Torunia w październiku 1939 r. *Źr.: 1, 7, 14, 25, 29.*

D

Dębicki Mieczysław, żył 24 lata, ur. w 1920 r., referent w Dyrekcji LP w Toruniu. Po 1939 deportowany do ZSRR, żołnierz II Korpusu Wojska Polskiego. Poległ w bitwie pod Monte Casino w maju 1944. *Źr.: 7, 25.*

Donarski Jan, żył 41 lat, ur. 30.06.1903 r. w Drzycimiu pow. Świecie. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie. Leśniczy Leśnictwa Czubek w Nadleśnictwie Osieczna na Pomorzu. Rozstrzelany wraz z żoną Heleną i córką Gabrielą przez żandarmów niemieckich przy drodze leśnej z Czubka do Osiecznej 16.10.1944 r. za współpracę z polskim podziemiem. *Źr.: 3, 26, 56, 86.*

Drzazgowski Czesław, żył 30 lat, ur. 19.07.1909 r. w Gaju pow. Strzelno. Leśniczy Leśnictwa Rosochatka w Nadleśnictwie Lipowa. Powołany do Wojska Polskiego 23.08.1939 r. w stopniu kaprała do 66 pp Dywizji Łączności w Bydgoszczy, poległ w bitwie nad Bzurą 17.09.1939 r. *Źr.: 3, 56, 86.*

Dulski Stanisław, żył 43 lata, ur. 20.10.1900 r. w Skale na Podolu jako syn Józefa i Marianny Knopp. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Zagórzcu w 1928 r. W latach 1929-1939 był leśniczym Leśnictwa Nowymostek w Nadleśnictwie Żółdowo, pow. Bydgoszcz. Po wybuchu II wojny światowej ewakuował się wraz z rodziną w kierunku Warszawy. Po kapitulacji Warszawy pozostał na terenie Generalnego Gubernatorstwa w okolicach Grójca, gdzie formalnie był zarządcą majątku Dalbożek. Włączył się w działalność polskiego państwa podziemnego. Był żołnierzem Armii Krajowej (Okręg Warszawa, Obwód Grójec) w stopniu podporucznika, używał pseudonimu Dąb. Aresztowany przez Niemców 4.03.1944 r. w majątku Dalbożek. Uwięziony najpierw w Grójcu, następnie na Pawiaku w Warszawie, katowany i zamordowany 14.03.1944 r. Jego brat Tadeusz Dulski ps. Smuga, Dołęga był szefem Wydziału Organizacyjnego Komendy Pomorskiego Okręgu AK. W końcu stycznia 1945 r. został aresztowany przez NKWD, wywieziony do łagru pod Tułą, gdzie zmarł w marcu 1945 r. *Źr.: 3, 7, 14, 25, 48, 84.*

Dutkiewicz Norbert, żył 45 lat, ur. 6.06.1898 r. w Rogoźnie pow. Oborniki. W 1918 r. uzyskał świadectwo maturalne w Gimnazjum w Rogoźnie. W grudniu 1918 r. przyłączył się do oddziału powstańców wielkopolskich w Rogoźnie. Po zwolnieniu z wojska podjął praktykę w Państwowym Nadleśnictwie Sieraków. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. na froncie białoruskim. W 1921 r. podjął studia na Wy-

dziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego. Po otrzymaniu absolutorium został asystentem nadleśniczego w Nadleśnictwie Durowo, w kwietniu 1925 r. objął stanowisko nadleśniczego Nadleśnictwa Piaski. Od 1932 r. zarządzał lasami majątności rodziny Komierowskich w powiecie Sępólno na Krajnie, a od 1935 r. lasami majątności Kamienica (prywatne Nadleśnictwo Pieńkowo) w powiecie Tuchola. Podczas okupacji współpracował z TOW „Gryf Pomorski”, przekazywał żywność oddziałom partyzanckim. Odmówił podpisania niemieckiej listy narodowościowej. Oskarżony o współpracę z polskim podziemiem niepodległościowym. Aresztowany przez gestapo 25.08.1943 r. w Kamienicy, więziony w Bydgoszczy, deportowany do obozu zagłady Auschwitz i tam zamordowany 29.10.1943 r. *Źr.: 7, 10, 14, 24, 25.*

Dziurła Franciszek, żył 47 lat, ur. 24.12.1891 r. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie (4-tygodniowy kurs w 1923 r., egzamin na leśniczego w Dyrekcji LP w Bydgoszczy w 1927 r.). Leśniczy Leśnictwa Białośliwie w Nadleśnictwie Grabówno (DLP w Poznaniu, dzisiaj Nadleśnictwo Kaczory, DLP w Pile). Brał udział w kampanii wrześniowej 1939 r. jako żołnierz Wojska Polskiego. Po powrocie zadenuncjowany przez Niemca Ernsta Szulca z kolonii Dworzakowo, wyciągnięty z leśniczówki i zamordowany wraz z innymi ośmioma mieszkańcami Białośliwia na skraju lasu pod Dworzakowem w nocy z 30 na 31.10.1939 r. *Źr.: 3, 7, 29, 57.*

E

Erdmann Franciszek, żył 55 lata, ur. 15.04.1887 r. w Wilczymgardle, pow. Bydgoszcz. Ukończył kurs dla leśniczych w Margoninie w 1923 r. Zdał egzamin na leśniczego w Dyrekcji LP w Bydgoszczy w 1926 r. Pracował na stanowisku leśniczego Leśnictwa Wilczegardło w Nadleśnictwie Stronno. W 1937 r.

objął Leśnictwo Kamionka w Nadleśnictwie Lutówko. Aresztowany przez gestapo w Baranowie, pow. Przasnysz 30.10.1941 r., więziony w Ostrołęce, później w Królewcu, gdzie został zamordowany 16.11.1942 r. *Źr.: 3, 14, 37, 57.*

Erdman Jan Tadeusz, żył 42 lata, ur. 15.09.1898 r. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. Absolwent Średniej Szkoły Leśnej C.T.R. (Centralnego Towarzystwa Rolniczego) w Warszawie, leśniczy Leśnictwa Falbanka w Nadleśnictwie Włocławek. Zimą 1941 r. skatowany w lesie przez miejscowych Niemców, zmarł po kilku dniach w szpitalu we Włocławku, pochowany przez rodzinę w Warszawie. *Źr.: 3, 56, 83.*

F

Freitag (Freitag) Karol, żył 56 lat, ur. 16.12.1884 r. w Podzamczu koło Garwolina. Nadleśniczy w lasach prywatnych koło Skrwilna. Zamordowany w niemieckim obozie koncentracyjnym Stutthof 16.06.1941 r. Został pochowany w zbiorowej mogile na cmentarzu na Zaspie w Gdańsku. *Źr.: 1, 7, 14, 24, 49.*

Freier (Frajer) Artur, żył 36 lat, ur. 1.02.1903 r. w Dortmundzie. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1923 r. Pracował m.in. w nadleśnictwach Osie i Sarnia Góra, następnie objął stanowisko leśniczego Leśnictwa Sobieńczyce w Nadleśnictwie Góra koło Wejherowa. Członek Polskiego Związku Zachodniego. Po wybuchu wojny i ewakuacji rodziny, pozostał na stanowisku. 8.09.1939 r. wycofał się wraz Wojskiem Polskim i brał udział w walkach obronnych pod Redą i na Kępie Oksywskiej. Do Sobieńczyca wrócił 27.09.1939 r. W wyniku donosu został aresztowany i osadzony w więzieniu w Pucku. Zarzucano mu udział w walkach z niemieckim

wojskiem. Zamordowany w Piaśnicy 31.12. 1939 r. *Źr.: 1, 3, 5, 6, 7, 9, 14, 18, 19, 26, 32, 56, 93.*

G

Galas Henryk, żył 27 lat, ur. 11.06.1912 r. w Promnie koło Poznania. Absolwent Uniwersytetu Poznańskiego w 1936 r. Taksator leśny w Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu. Uczestnik kampanii wrześniowej 1939 r. Podczas niemieckiej okupacji mieszkał w Brodnicy i tam związał się z podziemiem niepodległościowym ZWZ-AK. Aresztowany w Brodnicy i osadzony w tamtejszym więzieniu. 10.03.1941 r. przewieziony do obozu Stutthof, gdzie otrzymał numer 10 530. Zmarł w obozie 4.03.1942 r. Został pochowany na cmentarzu na Zaspie w Gdańsku. *Źr.: 7, 14, 25, 36, 52, 88.*

Gawin Piotr, żył 44 lata, ur. 17.10.1895 r. w Olszynch pow. Chojnice. Leśniczy Leśnictwa Chłopigost, Nadleśnictwo Runowo. Zamordowany przez Selbstschutz wraz z leśnikami Arturem Balawelderem i Janem Szymankiem w czasie powrotu z wojennej ewakuacji, w Nowej Wsi Wielkiej koło Bydgoszczy 11.10.1939 r. *Źr.: 1, 3, 7, 14, 18, 21, 24, 25, 26, 29, 40.*

Gostomski-Jakusz Augustyn Waclaw, żył 39 lat, ur. 12.09.1906 r. w Pierszczewie koło Kartuz. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie 1928/1929. Przed wojną leśniczy Leśnictwa Pogódki w Nadleśnictwie Mestwinowo na Pomorzu. Współpracował z podziemiem niepodległościowym ZWZ-AK. Wcielony przymusowo do Wehrmachtu zginął na Słowacji 9.05.1945 r. *Źr.: 3, 56, 89.*

Górski Franciszek, żył 64 lata, ur. 3.12. 1876 r. w Kórniku w Wielkopolsce syn Adama i Anastazji z Metelskich. Odbył praktykę leśną w lasach kórnickich Władysława

Zamoyskiego, a później w lasach czerniejewskich rodziny Skórzewskich. W latach 1902-1903 studiował leśnictwo w Królewskiej Akademii Leśnej w Tharandcie. Po studiach podjął pracę w Mechlinie koło Śremu w lasach należących do Skrzydlewskich, a następnie w Łabiszynie, gdzie został nadleśniczym w lasach Witolda Skórzewskiego z Lubostronia. Od 1911 r. zarządzał całą ordynacją Skórzewskich w Lubostroniu i Czerniejewie. Przyłączył się do Powstania Wielkopolskiego formując i wyposażając w broń skoszarowaną w Czerniejewie kompanię ochotników, która pod dowództwem Kazimierza Grudzielskiego wzięła udział w walkach z Niemcami. Po wybuchu wojny aresztowany przez Niemców 10.09. 1939 r., przetrzymywany w obozach przejściowych w Inowrocławiu i Strzeglinie koło Mogilna, a następnie zesłany do obozu koncentracyjnego w Mauthausen, gdzie zmarł 13.07.1941 r. *Źr.: 7, 10, 14.*

Gról Feliks, żył 46 lat, ur. 1.01.1893 r. Leśniczy z Dobromierza pow. Bydgoszcz. Zamordowany przez miejscowych Niemców z Selbstschutzu w lesie w Dobromierzu 1.10.1939 r. *Źr.: 1, 7, 14, 24, 29.*

Grzenkowicz Józef, żył 45 lat, ur. 3.04. 1896 r. w Nowej Hucie pow. Kartuzy. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. Podleśniczy w kancelarii Nadleśnictwa Sarnia Góra. Aresztowany przez gestapo w marcu 1940 r. za nielegalne posiadanie broni. Zamordowany w więzieniu w Królewcu 6.05. 1941 r. *Źr.: 1, 3, 7, 14, 25, 56, 86.*

Grzonkowski Dominik, żył 45 lat, ur. 31.10.1899 r. Leśniczy Leśnictwa Buczeko w Nadleśnictwie Ruda. Poległ w walce z obławą żandarmów niemieckich w lesie Ruda 4.12.1944 r. działając w składzie oddziału grupy desantowej WP „Pomorze”. *Źr.: 1, 3, 14, 24, 25, 56.*

Gulgowski Albin, żył 43 lata, ur. 14.06.1900 r. w Iwicznie koło Starogardu. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. Absolwent Szkoły dla Leśniczych w Margoninie. Leśniczy Leśnictwa Rytebłota w Nadleśnictwie Zbicžno. Zamordowany w niemieckim obozie koncentracyjnym Dachau w 1943 r. *Źr.: 3, 7, 14, 18, 26, 56.*

Guz Franciszek, żył 56 lat, ur. 20.07.1887 r. w Smolnikach koło Lubichowa. Leśniczy Leśnictwa Brzóska w Nadleśnictwie Lubichowo pow. Starogard. Podczas okupacji niemieckiej współpracował z polskim podziemiem niepodległościowym. Aresztowany przez gestapo i 1.12.1942 r. osadzony w obozie koncentracyjnym Stutthof, więzień numer 17 464. Zginął w obozie 16.05.1943 r. *Źr.: 3, 26, 52a, 56.*

H

Hadyński Izidor, lat 29, ur. 24.03.1910 r. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie, rocznik 1933/1934. Podleśniczy w kancelarii Nadleśnictwa Szczepanowo na Pałukach (obecnie Nadleśnictwo Gołąbki). Wysiedlony przez Niemców na teren Generalnego Gubernatorstwa, w rzeszowskie. Żołnierz AK. Aresztowany podczas pacyfikacji Żmigrodu i Tok w sierpniu 1944 r. Zginął 26 lub 27.08.1944 r. w egzekucji na cmentarzu żydowskim w Jaśle w odwecie za działalność partyzantów. *Źr.: 7, 14, 18, 25, 26, 57, 86, 100.*

Harmaciński Franciszek, żył 47 lat, ur. 4.10.1892 r. w Stępuchowie pow. Wągrowiec. Uczestnik Powstania Wielkopolskiego w szeregach Kompanii Poznańskiej w 1919 r. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie 1921/1922. Pracę w Lasach Państwowych podjął w 1922 r. Był leśniczym w Nadleśnictwie Lipowa koło Tucholi, a w 1933 r. mianowany leśniczym Leśnictwa

Zielonowo w Nadleśnictwie Nakło. Zamordowany przez Niemców na cmentarzu żydowskim w Szubinie 17.10.1939 r. *Źr.: 3, 7, 14, 24, 25, 29, 57.*

Hlebowicz Anatol, żył 40 lat, ur. ok. 1899 r. Leśniczy, zmobilizowany do Wojska Polskiego, brał udział w kampanii wrześniowej, zginął w starciu z Niemcami w Wólce Orłowskiej blisko Krasnegostawu 19.09.1939 r. Pochowany na cmentarzu parafialnym w Krasnymstawie, w kwaterze wojskowej. *Źr.: 14, 28.*

Hlebowicz Jerzy, żył 38 lat, ur. w 1904 r., leśniczy (1939 r.), wcześniej (1933 r.) w Nadleśnictwie Świekatówko. Zmobilizowany do Wojska Polskiego w sierpniu 1939 r. Deportowany przez NKWD z Porzecza na Grodzieńszczyźnie, razem z żoną Aliną i jej matką Marią Długopolską. Osadzony w Stiepanowce, powiat kizielewski, obwód permski. Pracował przy wyrębie lasu. Po podpisaniu układu Sikorski-Majski zwolniony z łagru. Wyszedł z ZSRS z Armią Andersa. Schorowany, wycieńczony zmarł w Teheranie 27.08.1942 r. i tam został pochowany. *Źr.: 3, 14, 28, 57.*

I

Idzikowski Stanisław, żył 52 lata, ur. 8.05.1887 r. w Bukaczowicach pow. Rohatyń, w woj. stanisławowskim. Leśniczy Leśnictwa Jazy w Nadleśnictwie Kowal pod Włocławkiem. Aresztowany przez Niemców 31.10.1939 r., następnie 6.11.1939 osadzony w więzieniu we Włocławku, zamordowany w lesie Widoń pod Włocławkiem w listopadzie 1939 r. *Źr.: 3, 7, 14, 25, 29, 56.*

J

Jabłoński Michał, żył 72 lata, emerytowany leśniczy lasów prywatnych w majątku Tupadły pow. Nakło. Zamordowany wraz z żoną Marcjaną (63 lata) i córką Reginą (34 lata) przez trzech członków Selbstschutzu

o nazwiskach Kratsch, Seidel i Lamke, w pobliżu leśniczówki Tupadły 10.09.1939 r. *Źr.: 14, 25, 29.*

Jakubowski Marceli, żył 52 lata, ur. 1.04.1887 r. w Krobi pow. Gostyń. Uczestnik Powstania Wielkopolskiego w szeregach Kompanii Gostyńskiej. W 1921 r. zdał egzamin na pomocnika leśnego, a w 1928 r. – na leśniczego w Dyrekcji LP w Bydgoszczy. Leśniczy Leśnictwa Łysin w Nadleśnictwie Szczepanowo. Aresztowany przez Niemców i zesłany do obozu Dachau, następnie do obozu koncentracyjnego Mauthausen-Gusen, gdzie został zamordowany 18.12.1940 r. *Źr.: 3, 10, 14, 57.*

Jędrzejowski Mieczysław, żył 30 lat, ur. 19.12.1908 r. w Muszynie w Małopolsce. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Bolechowie w 1928 r. Leśniczy Leśnictwa Rykowsko w Nadleśnictwie Wierzchlas koło Tucholi. Aresztowany przez Niemców 7.10.1939 r. i brutalnie pobity. Osadzony w obozie w Radzimi koło Sępólna. Zamordowany w egzekucji zbiorowej w Rudzkim Moście koło Tucholi 10.11.1939 r. *Źr.: 3, 14, 18, 26, 29, 31, 37, 57.*

Joachimiak Stanisław, żył 60 lat, ur. 16.10.1884 r. Absolwent kursu dla leśniczych we Włoszakowicach w 1926 r. Egzamin na leśniczego w Dyrekcji LP w Poznaniu w 1928 r. Był leśniczym Leśnictwa Pomianki w Nadleśnictwie Miradz. Zamordowany przez Niemców (? bądź z wyroku lokalnych struktur AK za nielegalne podejmowanie alianckich zrzutów) w lesie 30.12.1944 r. *Źr.: 3, 14, 57.*

Jonas Leon, żył 33 lata, ur. 27.12.1905 r. w Zagórzycach pow. miechowski. Gajowy w Leśnictwie Świdwie w Nadleśnictwie Lutówko na Krajnie. W sierpniu 1939 r. powołany do Wojska Polskiego. Po kampanii wrześniowej wrócił do miejsca zamieszkania. Aresztowany przez Selbstschutz. Więziony

w Karolewie i tam zamordowany przez Niemców, prawdopodobnie 2.11.1939 r. *Źr.: 7, 14, 29, 30.*

K

Kaczyński Paweł junior, syn leśniczego Pawła Kaczyńskiego seniora, żył 22 lata, ur. 6.02.1917 r. w Czarnej Wodzie pow. Starogard. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1935 r. Podleśniczy sekretarz w Nadleśnictwie Leszycy. Po wybuchu II wojny światowej zamordowany przez miejscowych Niemców z Leszyc Paula Mahlzahna i Aleksa Vitta z Selbstschutzu na terenie Leśnictwa Dobromierz koło Nowej Wsi Wielkiej 1.10.1939 r. Zwłoki odnalezione i ekshumowane po wojnie 29.11.1945 r. Pochowany na cmentarzu przy kościele św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Solcu Kujawskim. *Źr.: 14, 18, 24, 25, 26, 29, 40, 56, 65.*

Kalinowski Antoni, żył 39 lat, ur. 28.03.1900 r. w Chermanach pow. Sierpc. Gajowy w lasach prywatnych w Jeleńcu pow. Rypin. Rozstrzelany w mundurze leśnika polskiego przez żołnierzy niemieckich podczas ewakuacji pod Łowiczem 9.09.1939 r. *Źr.: 14, 29.*

Kamiński Konstanty, żył 43 lata, ur. 11.03.1896 r. w Pułtusk. Absolwent Wydziału Leśnego SGGW w Warszawie. Od 1928 r. nadleśniczy Nadleśnictwa Woziwoda. Aresztowany przez członków Selbstschutzu w październiku 1939 r. zaraz po powrocie z ewakuacji. Zamordowany w egzekucji zbiorowej w Rudzkim Moście koło Tucholi 30.09.1939 r. *Źr.: 1, 3, 14, 24, 29, 56.*

Kamiński Walenty, żył 48 lat, ur. 14.02.1896 r. Leśniczy Leśnictwa Spierwia w Nadleśnictwie Gieldon. Zmarł 20.03.1944 r., po zwolnieniu z niemieckiego więzienia w Chojnicach, na skutek obrażeń, doznanych tortur, choroby i wyczerpania. *Źr.: 3, 14, 18, 25, 26, 37, 56, 81.*

Karasiewicz Mieczysław, żył 55 lat, ur. 18.12.1888 r. Leśniczy Leśnictwa Piwnice w Nadleśnictwie Popioły pod Toruniem. Aresztowany przez Niemców 25.08.1944 r. za ukrywanie broni i współpracę z polskim podziemiem niepodległościowym, osadzony jako więzień polityczny nr obozowy 98 955 w KL Stutthof, gdzie zmarł z wycieńczenia 17.01.1945 r. *Źr.: 3, 14, 56, 82.*

Kaźmierczak Wincenty, żył 57 lat, ur. 5.07.1882 r. Absolwent kursu w Państwowej Szkole dla Leśniczych w Margoninie w 1925 r. Leśniczy Leśnictwa Dąbie w Nadleśnictwie Lutówko na Krajnie, wcześniej (1933 r.) w innych nadleśnictwach na terenie Dyrekcji LP w Poznaniu. Zamordowany przez Niemców podczas egzekucji zbiorowej jesienią 1939 r. *Źr.: 3, 10, 14, 29, 57.*

Kaźmierski Józef, żył 42 lata, ur. 12.07.1902 r. w Radzynie Chełmińskim koło Grudziądza. Leśniczy lasów prywatnych zamieszkały w Radzynie pow. Grudziądz. Po wybuchu II wojny światowej wysiedlony wraz z rodziną do Generalnego Gubernatorstwa. 12.06.1944 r. zatrzymany w Radzynie przez niemiecką policję. Podejrzewany o współpracę z Armią Krajową na terenie Borów Tucholskich. Osadzony w areszcie w Bydgoszczy, następnie przeniesiony do obozu koncentracyjnego Stutthof. Nadano mu numer obozowy 99 108. Zmarł w obozie 15.01.1945 r. *Źr.: 14, 53.*

Kijek Marian, żył 32 lata, ur. 26.08.1907 r. w Bobrownikach w Wielkopolsce. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie 1929/1930. Leśniczy sekretarz Nadleśnictwa Dębowo pow. Świecie. Członek Polskiego Związku Zachodniego. Aresztowany przez Niemców razem z nadleśniczym Eugeniuszem Czechowskim. Więziony na zamku w Gniewie. Rozstrzelany w zbiorowej egzekucji w Lesie

Szpegawskim, 25.10.1939 r. *Źr.: 3, 14, 26, 29, 56.*

Klonowski Feliks Marcin, żył 55 lat, ur. 30.11.1884 r. w Darzłubiu. Gajowy w Nadleśnictwie Darzłubie. Ukończył kurs Straży Leśnej w Nadleśnictwie Wirty. Odbił służbę w Wojsku Polskim. Po wybuchu II wojny światowej aresztowany przez Niemców w swoim domu w Werblini wraz z leśniczym Bronisławem Talaśką ze Starzyna pod zarzutem zabójstwa dwóch volksdeutscheów. Więziony w Pucku, zamordowany w Piaśnicy jesienią 1939 r. *Źr.: 5, 6, 29, 32, 56.*

Knitter Jan, żył 52 lata. ur. 26.01.1891 r. w Kloni koło Chojnic. Leśniczy „Leśnictwa Wolność” miasta Chojnice. Członek organizacji konspiracyjnej Komenda Obrońców Polski. W wyniku zdrady został aresztowany przez gestapo i 26.03.1943 r. osadzony w obozie koncentracyjnym Stutthof jako więzień polityczny. Otrzymał numer obozowy 21 430. Zmarł w szpitalu obozowym 19.06.1943 r. Ciało spalono w obozowym krematorium. *Źr.: 54, 90, 91.*

Kociemski Wincenty, żył 50 lat. Leśniczy lasów prywatnych Leśnictwa Lasek koło Obórzni pow. Żnin. Współpracował z ZWZ-AK. Aresztowany wraz z siostrą Stanisławą Kociemską za posiadanie broni. Zamordowani w niemieckim obozie w Żabikowie koło Poznania w listopadzie 1944 r. *Źr.: 1, 14, 25.*

Krakowski Jan, żył ok. 38 lat. Gajowy w lasach prywatnych w Okalewie. Zamordowany w obozie koncentracyjnym Mauthausen. Brak danych odnośnie daty i okoliczności śmierci. *Źr.: 1, 14, 24, 25.*

Kramer Franciszek, żył lat 27, ur. 30.03.1912 r. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1933 r. Podleśniczy w kancelarii Nadleśnictwa Lipusz

na Pomorzu. Członek Polskiego Związku Zachodniego. Żołnierz września 1939 r. Zamordowany przez Niemców w okolicach Lipusza jesienią 1939 r. *Źr.*: 7, 29, 56.

Kreft (Krefta) Leon, żył 62 lata, ur. 8.10.1877 r. Leśniczy Leśnictwa Domatowo w Nadleśnictwie Góra koło Wejherowa. Członek Polskiego Związku Zachodniego i przewodniczący BBWR w Domatowie. Aresztowany przez Selbstschutz pod koniec września 1939 r. Zatrzymanie nastąpiło w wyniku donosu i oskarżenia przez miejscowych Niemców. Więziony w Wejherowie wraz z Franciszkiem Ceynową, zamordowany w Piaśnicy 11.11.1939 r. *Źr.*: 3, 5, 6, 24a, 29, 56, 32, 58.

Kryn Brunon, żył 36 lat, ur. 27.10.1906 r. w Otrębaku koło Lubawy. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie 1927/1928. Leśniczy Leśnictwa Lasek w Nadleśnictwie Lubichowo. Członek ZWZ-AK, łącznik Obwodu Skórcz. Współpracował z leśniczym Leśnictwa Długie, J. Ciesielskim. Padł ofiarą podstępny ze strony gestapo. Rozpracowywany był przez podstawionego agenta podającego się za członka AK. Aresztowany przez Niemców 3.08.1942 r. i osadzony w areszcie śledczym w Starogardzie. Brutalnie przesłuchiwany, nie wydał nikogo. Będąc u kresu wytrzymałości powiesił się w celi 30.08.1942 r. w Starogardzie. Miejsce pochówku nie jest znane. *Źr.*: 3, 26, 44, 56.

Krzyżanowski Szczepan, żył 52 lata, ur. 21.12.1887 r. Gajowy w Telażnie Leśnej w Nadleśnictwie Kowal. Rozstrzelany przez Niemców jesienią 1939 r. *Źr.*: 1, 14, 24, 56.

Kudłowicz Mikołaj, żył 37 lat, ur. 23.07.1902 r. w Pohoście Zachorodzkim w obwodzie brzeskim (obecnie Białoruś). Absolwent Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego 1926/1927. Nadleśniczy Nadle-

śnictwa Giędon. Po wybuchu II wojny światowej, aresztowany w Giędonie, konwojowany pod bronią do Chojnic i zamordowany przez volksdeutscha Maksa (Józefa) Podolskiego z Męcikała w lesie w tzw. Babim Dole koło Męcikała 19.09.1939 r. Ekshumowany po wojnie i pochowany na Cmentarzu Wojennym w Brusach. *Źr.*: 3, 14, 18, 25, 26, 36, 37, 56, 81, 86.

Kuligowski Stanisław, żył 33 lata, ur. 12.11.1906 r. Dozorca leśny-gajowy w Nadleśnictwie Lipno zamieszkały w Radziochach. Zamordowany w grudniu 1944 r. w miejscowości Skępe przez Jagdkommando z Ligowa za udzielanie pomocy partyzantom. *Źr.*: 14, 25, 56, 86.

Kuniewski Roman, żył 51 lat, ur. 4.12.1888 r. w Mokrzkach w Małopolsce. Absolwent Wydziału Leśnego Wyższej Szkoły Rolniczej (Akademii „Ziemiańskiej”, Hochschule für Bodenkultur) w Wiedniu w 1912 r. W 1920 r. został nadleśniczym w Bartlu Wielkim, a rok później w Wysokiej – na Pomorzu. W 1928 r. objął stanowisko nadleśniczego Nadleśnictwa Wejherowa, które zajmował do wybuchu II wojny światowej. Członek Rady Miejskiej Wejherowa, Polskiego Związku Zachodniego, prezes powiatowego Polskiego Związku Strzeleckiego oraz wiceprezes Rady Powiatowej Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem (BBWR). Prezes Koła Związku Leśników Polskich. Członek tajnej organizacji wojskowej „Armia Polska” i Drużyn Strzeleckich. W 1939 r. podjął współpracę z Dowództwem Obrony Wybrzeża i zlecił wycinkę drzew na fortyfikacje, organizował robotników oraz transport dla I Morskiego Pułku Strzelców. Wyznaczył miejsca tzw. zawałów na leśnych traktach i duktach, aby spowolnić przemieszczanie się wojsk niemieckich. Przed wkroczeniem Niemców do Wejherowa ewakuował się do Gdyni. Tam został aresztowany. 11.11.1939 r. wywieziony

do lasów w Piaśnicy i zamordowany razem z leśniczym Józefem Wilczkiem. Źr.: 3, 5, 6, 26, 29, 56, 32, 62, 86.

L

Latawiec Marian, żył 52 lata, ur. 14.09.1892 r. w Rzeczycy pow. Przemysł. Żołnierz Legionów Polskich 1914-1918, żołnierz Korpusu WP na Ukrainie i Armii Żeligowskiego na Wschodzie w latach 1918-1919. Odznaczony Krzyżem Niepodległości i Krzyżem Walecznych z dwoma okuciami. Egzamin na leśniczego zdał w 1926 r. Leśniczy Leśnictwa Dąbki w Nadleśnictwie Gniewkowo. Aresztowany przez Niemców w Gniewkowie 14.12.1943 r., osadzony w podobozie Leitmeritz, obóz koncentracyjny Flossenbürg koło Pragi. Zginął w KL Gross-Rosen w lutym 1945 r. Numer obozowy 349. Źr.: 3, 7, 14, 25, 86.

Lewandowski Stanisław, żył 40 lat, ur. 22.09.1904 r. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1929 r. Leśniczy Leśnictwa Grodzyna w Nadleśnictwie Osiek koło Torunia. Aresztowany przez Niemców jesienią 1939 r., osadzony w obozie koncentracyjnym Dachau, a następnie w obozie w Oranienburgu, gdzie zginął w 1943 r. Źr.: 3, 14, 25, 57.

Lis Walenty, żył lat 53, ur. 1.02.1886 r. W latach 1914-1915 służył w armii rosyjskiej. Egzamin na pomocnika leśnego zdał w Dyrekcji LP w Toruniu. Leśniczy Leśnictwa Trawice w Nadleśnictwie Lipusz na Pomorzu. Członek Polskiego Związku Zachodniego. Rozstrzelany przez Niemców w Karpnie koło Lipusza 16.10.1939 r. Źr.: 3, 29, 56.

Lorkiewicz Teofil, żył 59 lat, ur. 1.03.1885 r. w Pobiedziskach w Wielkopolsce. Gimnazjum ukończył w Gnieźnie. W latach 1907-1910 studiował w Akademii Leśnej w Tharandcie. Pracę zawodową rozpoczął w lasach prywatnych w Czerniejewie,

w latach 1920-1924 organizował leśnictwo polskie na Pomorzu i kierował Dyrekcją LP w Gdańsku. W latach 1924-1932 kierował Dyrekcją LP w Toruniu, a w latach 1932-1939 Dyrekcją LP w Poznaniu. W okresie okupacji niemieckiej mieszkał w Warszawie. Był Szefem Wydziału Leśnictwa w Delegaturze Rządu RP na Kraj, oraz przewodniczącym Rady Głównej Leśnictwa. Aresztowany i rozstrzelany przez Niemców po wybuchu Powstania Warszawskiego 3.08.1944 r. Źr.: 3, 7, 26, 27.

Lux Władysław, żył 59 lat, ur. 14.09.1881 r. w Łańcucie. Absolwent Krajowej Szkoły Gospodarstwa Lasowego we Lwowie w 1905 r., inspektor w Dyrekcji LP w Toruniu. Aresztowany w Toruniu jesienią 1939 r. Więziony w obozach koncentracyjnych Sachsenhausen i Oranienburg. Miał nadany numer obozowy 22 177. Zginął w Oranienburgu zakatowany przez wachmanów 17.07.1940 r. Źr.: 1, 3, 7, 14, 18, 24, 25, 29, 86.

Łubniewski Adam, żył 50 lat, ur. 27.09.1889 r. w Dziemitykach, powiat Wilejka na Wileńszczyźnie (obecnie Białoruś). Gajowy w Nadleśnictwie Darzlubie. Po wybuchu wojny rodzina gajowego Łubniewskiego została wysiedlona przez Niemców. Około 10.10.1939 r. Adam Łubniewski został aresztowany i przetransportowany do więzienia w Gdańsku, a następnie do Wejherowa. Stamtąd przewieziony do Lasów Piaśnickich i zamordowany 11.11.1939 r. Źr.: 5, 6, 29, 56, 32, 63.

M

Machuta Franciszek, żył 30 lat, ur. 29.03.1909 r. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie. Leśniczy administracyjny w Nadleśnictwie Konstancjewo. Aresztowany i zamordowany przez Niemców jesienią 1939 r., prawdopodobnie w zbiorowej egzekucji w Łopatkach koło Wąbrzeźna. Źr.: 1, 3, 14, 25, 56.

Majewski Bolesław, żył 49 lat. Kierownik Gospodarstwa Łąkowego w Czersku. Zamordowany w obozie koncentracyjnym w Dachau w 1942 r. *Źr.: 1, 14, 25, 37.*

Makowski Stanisław, żył 32 lata, ur. 3.05.1912 r. Gajowy w Leśnictwie Dobrzejewice na terenie Nadleśnictwa Lipno. Podczas okupacji niemieckiej działał w konspiracji w strukturach ZWZ-AK w placówce w Dobrzejewicach pod Toruniem kierowanej przez miejscowego leśniczego Józefa Łąckiego. Gajowy Stanisław Makowski został aresztowany przez Niemców i osadzony w obozie koncentracyjnym Stutthof. Przeżył obóz, jednak wrócił schorowany, skrajnie wycieńczony i wkrótce zmarł. *Źr.: 1, 7, 14, 25, 56.*

Malinowski Czesław, żył 35 lat, ur. 4.09.1906 r. we Włocławku. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1925 r. Leśniczy sekretarz w Nadleśnictwie Wejherowo. Po ewakuacji z Wejherowa przedostał się w rodzinne strony – do Służewa koło Włocławka, gdzie musiał się ukrywać. Aresztowany przez gestapo. Osadzony w areszcie, przesłuchiwany. W czasie konwoju podjął próbę ucieczki. Zastrzelony przez żandarmów niemieckich na ulicy we Włocławku 6.11.1941 r. *Źr.: 1, 3, 7, 14, 27, 56.*

Mazurowski Franciszek, żył 36 lat, ur. 29.11.1902 r. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1923 r. Leśniczy sekretarz Nadleśnictwa Lipusz na Pomorzu. Członek Polskiego Związku Zachodniego. Rozstrzelany przez Niemców w zbiorowej egzekucji (16 osób) 16.10.1939 r. w Karpnie koło Lipusza. *Źr.: 3, 29, 56, 86.*

Mąka Bolesław, żył lat 33, ur. 10.09.1906 r. w Kościelnej Jani. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie 1927/1928. Leśniczy Leśnictwa Płocice w Nadleśnictwie Lipusz na Pomorzu. Członek

Polskiego Związku Zachodniego. W 1939 r. zmobilizowany do Wojska Polskiego. Zginął podczas walk o Modlin w 1939 r. *Źr.: 3, 7, 29, 56, 86.*

Mechliński Norbert, żył 44 lata, ur. 4.06.1900 r. w Trzechowie koło Zblewa. Leśniczy Leśnictwa Ulricy (obecnie Zarośle) w Nadleśnictwie Jamy. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie. Członek AK Obwód Grudziądz. Aresztowany przez gestapo 17.01.1945 r. w wyniku zdrady. W nocy z 18 na 19 stycznia osadzony w cytadeli w Grudziądzu. Stamtąd – wraz z innymi więźniami – wywieziony w kierunku Bydgoszczy i dalsze losy nie są znane. Prawdopodobnie został rozstrzelany. Niektóre źródła wskazują na miejscowość Księża Góry koło Grudziądza. *Źr.: 3, 14, 25, 46, 56.*

Meller Franciszek I, żył 26 lat, ur. 13.03.1913 r. w Glinnie Wielkim pow. Inowrocław. Leśnik w lasach prywatnych koło Samostrzela. Zamordowany przez Selbstschutz w Lesie Szczepickim jesienią 1939 r. *Źr.: 14, 25, 29.*

Meller Franciszek II, żył 72 lata, ur. 7.01.1867 r. w Wolwarku pow. Szubin. Przed wojną pełnił również funkcję sołtysa w Pęperzynie. Emerytowany leśniczy w lasach prywatnych w Pęperzynie pow. Sępólno. Aresztowany przez Niemca Ernsta Krugera z Pęperzyna. Zamordowany przez Selbstschutz w lesie w Karolewie koło Więcborka 31.10.1939 r. *Źr.: 14, 29, 30.*

Mieczkowski Eugeniusz, żył 62 lata, ur. 21.05.1881 r. Leśnik w lasach prywatnych (lub miejskich), zamieszkały w Toruniu. Aresztowany i zamordowany przez Niemców w więzieniu w Bydgoszczy 14.01.1943 r. *Źr.: 14.*

Miotk Leon, żył 44 lata, ur. 25.12.1895 r. w Otałźnie koło Szemuda. Podleśniczy

w Leśnictwie Gołębiewo w Nadleśnictwie Wysoka (wcześniej Owczarnia). We wrześniu 1939 r. wezwano go do siedziby gestapo w Wejherowie. Przyjechał z synem, który czekał na zewnątrz. Po dwóch dniach synowi kazano powrócić do domu bez ojca. Leon Miotk został rozstrzelany w Lasach Piaśnickich jesienią 1939 r. *Źr.*: 3, 5, 6, 29, 32, 56, 64.

Mituła Władysław, żył 46 lat, ur. 21.04.1895 r. w Kuźnicy Błońskiej pow. Sieradz. Leśniczy Leśnictwa Oćwieka w Nadleśnictwie Gołąbki (Dyrekcja LP w Poznaniu). Aresztowany przez Niemców 4.05.1940 r. Więziony w obozie koncentracyjnym Dachau, Mauthausen, a następnie Mauthausen Gusen, gdzie został zamordowany 15.11.1941 r. *Źr.*: 3, 7, 14, 57.

Mlczoż Władysław, żył 43 lata, ur. 11.05.1897 r. we Wróbliku Szlacheckim w Małopolsce. Studiował w Wyższej Szkole Rolniczej (Hochschule für Bodenkultur) w Wiedniu, absolwent Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego. Kierownik Oddziału Urządzenia Lasu w Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu. Podczas okupacji aresztowany przez Niemców i osadzony w obozie Stutthof, a następnie przeniesiony do obozu koncentracyjnego Mauthausen, gdzie zmarł 13.08.1940 r. *Źr.*: 1, 3, 7, 14, 25, 26, 36, 92.

Mrzyk Wiktor, żył 40 lat, ur. 7.10.1899 r. Leśniczy lasów prywatnych w Solcu Kujawskim. Aresztowany przez Niemców we wrześniu 1939 r., osadzony w więzieniu w Bydgoszczy, sądzony, skazany na śmierć i rozstrzelany 17.11.1939 r. *Źr.*: 7, 14, 25, 29.

Musiałowicz Marian, żył 42 lata, ur. 30.08.1900 r. w Brzóstowej pow. Opatów. Absolwent Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego, pracował w Dyrekcji LP w Poznaniu, później w Nadleśnictwie Sieraków. Od 1937 r. do wybuchu wojny był nad-

leśniczym Nadleśnictwa Różanna. Deportowany przez Niemców na teren Generalnego Gubernatorstwa do Opoczna, gdzie pracował jako inspektor leśny. Współpracował z polskim podziemiem niepodległościowym ZWZ-AK. Aresztowany przez gestapo w październiku 1942 r., poddany brutalnemu śledztwu w areszcie „Na Zapiecku” w Tomaszowie Mazowieckim i wkrótce zamordowany. Miejsce pochówku nieznane. *Źr.*: 3, 7, 14, 27, 36, 57.

Muszkiet Władysław, żył 27 lat, ur. 21.02.1912 r. w Brennie pow. Sępólno. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1932 r. Podleśniczy w kancelarii Nadleśnictwa Lutówko. W sierpniu 1939 r. zmobilizowany do Wojska Polskiego, brał udział w kampanii wrześniowej, zginął we wrześniu 1939 jako żołnierz 3 Kompanii Obrony Narodowej w Tucholi. *Źr.*: 57, 80.

N

Nagiewicz Antoni, żył 54 lata, ur. 18.10.1887 r. w Czarnej Dolnej pow. Kwidzyn. Gajowy w lasach prywatnych w majątku Skrwilno koło Rypina. Zamieszkały w Skrwilnie, gdzie został aresztowany i osadzony w więzieniu w Toruniu pod zarzutem nielegalnego posiadania broni. Sąd w Bydgoszczy wydał wyrok śmierci. Przewieziony do więzienia w Poznaniu, następnie osadzony w Rawiczu, gdzie wykonano wyrok śmierci 19.07.1942 r. *Źr.*: 7, 14, 86.

Naskręt Michał, żył 50 lat, ur. 26.09.1889 r. w Ludwinowie pow. Gostyń. Leśniczy lasów miejskich Solca (Kujawskiego) w latach 1921-1939. Aktywny członek miejscowego Bractwa Strzeleckiego. Z chwilą wybuchu II wojny światowej uczestniczył w ewakuacji. Po powrocie do miejsca zamieszkania w końcu września 1939 r. aresztowany przez Niemca Kurta Augusta Schultza, przewieziony do Bydgoszczy, osadzony w więzieniu i skazany na śmierć 28.09.1939 r. wyrokiem

sądu specjalnego „za udział w tłumieniu dywersji niemieckiej w Solcu”. Fałszywe oskarżenia złożyli Niemcy z Solca: Kurt Schultz, Emil Kriewald, oraz Polak, kolaborant, były burmistrz Solca Tadeusz Kłodnicki z Bydgoszczy. Wyrok śmierci przez rozstrzelanie wykonano w Bydgoszczy 29.09.1939 r. *Źr.: 1, 4, 7, 14, 29.*

Nelke Władysław, żył 41 lat, ur. 23.08.1903 r. w Kulicach koło Tczewa. Kształcił się w seminarium nauczycielskim w Pelplinie i Grudziądzu. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. Od 1.03.1921 r. podjął pracę w Nadleśnictwie Dębowo koło Tczewa, w 1925 r. objął stanowisko leśniczego Leśnictwa Błędno pow. Starogard na Pomorzu. Członek konspiracji ZWZ-AK. Magazynował i ukrywał broń, budował schrony dla partyzantów, współpracował z oddziałem partyzantów AK. Aresztowany przez Niemców 25.09.1943 r., torturowany, nie wydał nikogo. Osadzony w KL Stutthof 4.11.1943 r., numer obozowy 26 386. Zamordowany w Stutthofie w styczniu 1945 r. *Źr.: 7, 45, 56, 86.*

Nowakowski Jan, żył 39 lat, ur. 2.06.1900 r. w Łeknie pow. Wągrowiec. Był ułanem, brał udział w Powstaniu Wielkopolskim w walkach w Poznaniu. Leśniczy lasów prywatnych w Kamienicy koło Tucholi (prywatne „Nadleśnictwo Pieńkowo”, obecnie w granicach Nadleśnictwa Zamrzenica). Odznaczony Medalem Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości oraz Krzyżem Powstańczym. Aresztowany przez członków Selbstschutzu Kurta Gehrta oraz własnego teścia Ottona Krygiera z Kamienicy. Zamordowany w obozie przejściowym w Radzimiru jesienią 1939 r. *Źr.: 1, 7, 10, 14, 29, 31.*

Nowicki Franciszek (II), żył 36 lat, ur. 13.04.1904 r. we wsi Krotoszyn w Wielkopolsce. Leśniczy-sekretarz w Nadleśnictwie

Darzlubie koło Pucka. Członek Polskiego Związku Zachodniego. Aresztowany w wyniku donosu lokalnego volksdeutscha. Po zatrzymaniu i przesłuchaniu we wrześniu 1939 r. został osadzony w obozie Stutthof, gdzie otrzymał numer obozowy 5 041. Następnie został przeniesiony do KL Mauthausen. Tam otrzymał numer 23 293. Zmarł w obozie 6.04.1941 r. *Źr.: 3, 7, 14, 56, 66, 86, 90.*

Nowosielski Stanisław, żył 42 lata, ur. 28.12.1901 r. w Miastkowie Kościelnym koło Garwolina. Leśniczy-sekretarz Nadleśnictwa Włocławek. Ppor. rezerwy, żołnierz września 1939 r. w 16. pułku artylerii lekkiej. Dostał się do niewoli i został deportowany do Niemiec. Osadzony w Oflagu VIB Dossel b. Warburg. Zmarł w obozie 27.09.1944 r. w wyniku obrażeń doznanych podczas nalotu alianckich sił powietrznych. *Źr.: 3, 7, 14, 25, 56, 86.*

Nych Michał, żył 28 lat, ur. 24.09.1911 r. w Glińnicy pow. Ostrów Wlkp. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1933 r. Przed wojną podleśniczy w nadleśnictwach: Cierpiszewo, Rychtal i Zamrzenica (Dyrekcja LP w Poznaniu). Aresztowany przez Selbstschutz 2.10.1939 r. i osadzony w obozie przejściowym w Radzimiru. Zamordowany w egzekucji zbiorowej w Rudzkim Moście koło Tucholi 10.11.1939 r. *Źr.: 7, 21, 25, 29, 31, 86.*

O

Ohl Zygmunt, żył 37 lat, ur. 2.08.1902 r. w Dąbrówce pow. Świecie. Absolwent Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego, adiunkt leśny p.o. nadleśniczego Nadleśnictwa Leszyce. Zamordowany przez Maksa Hübnera i Otto Hübnera z organizacji Selbstschutz na terenie Leśnictwa Dębinka koło Nowej Wsi Wielkiej 3.11.1939 r. *Źr.: 1, 3, 7, 14, 24, 25, 26, 29, 40, 86.*

Ossowski Benedykt (Damazy Benedykt Ossowski), żył 42 lata, ur. 11.09.1902 r. w Zelgoszczy w powiecie starogardzkim. Absolwent Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1923 r. Przed II wojną światową pracował w Nadleśnictwie Kościerzyna, gdzie był leśniczym Leśnictwa Debrzyna. Uczestniczył w kampanii wrześniowej 1939 r. W czasie okupacji działał w konspiracji. Był członkiem ZWZ. Aresztowany przez Niemców 1.12.1942 r. został osadzony w obozie koncentracyjnym Stutthof, gdzie otrzymał numer obozowy 17 466. Brał udział w ewakuacji obozu w styczniu 1945 r. Skrajnie wycieńczony dotarł do tymczasowego obozu ewakuacyjnego w Krępie Kaszubskiej, gdzie zmarł w lutym 1945 r. *Źr.: 3, 7, 22, 35, 50, 56, 86, 90.*

Ostojski Bronisław Stefan, żył 54 lata, ur. 5.07.1885 r. w Zabawie pow. Śrem. Absolwent kursu zawodowego dla leśniczych w Margoninie w 1923 r. Leśniczy Leśnictwa Biedaszkowo w Nadleśnictwie Bydgoszcz. Aresztowany przez Niemców we wrześniu 1939 r., więziony w koszarach przy ul. Gdańskiej w Bydgoszczy. Zamordowany jesienią 1939 r., prawdopodobnie w Trzszczynie pod Bydgoszczą. *Źr.: 3, 7, 14, 24, 25, 26, 29, 57, 86.*

P

Pasternacki Stanisław, żył 50 lat, gajowy w Cielętach koło Brodnicy w Nadleśnictwie Mszano. Aresztowany przez Niemców, osadzony i zamordowany w więzieniu w Koronowie 9.09.1942 r. *Źr.: 14, 56.*

Pawlicki Jan, żył 45 lat, ur. 29.11.1894 r. w Smogorzewie pow. Gostyn. Gajowy w Nadleśnictwie Osiek. Po wybuchu II wojny światowej zatrzymany, brutalnie katowany, zamordowany i pogrzebany (wraz z Wojciechem i Stanisławem Lewandowskimi) w miejscowości Glinno Wielkie, gmina Rowjewo 21.09.1939 r. przez członków Selbst-

schutzu: Maxa Beckera, Hugona Zalewskiego i Ericha Rosenke. Ekshumowany 18.05.1945 r. i pochowany na cmentarzu w Plonkowie. *Źr.: 7, 14, 25, 29, 57, 86.*

Pietrzak Feliks, gajowy Leśnictwa Nowawieś w Nadleśnictwie Leszyce. Zamordowany przez Niemców z Selbstschutzu na składnicy drewna w Nowej Wsi Wielkiej 1.10.1939 r. *Źr.: 1, 7, 14, 25, 29.*

Połom Józef, żył 49 lat, ur. 4.02.1890 r. Kierownik tartaku z Wiela pow. Chojnice. Zamordowany w okolicach Czerska koło Chojnic 30.09.1939 r. Zbrodni dokonał członek Selbstschutzu Herman Henke z Karsina. *Źr.: 14, 29.*

R

Reichelt Ludwik, żył 42 lata, ur. 25.07.1897 r. w Kleszczewie pow. Środa Wlkp. Rolnik, były celnik i leśniczy lasów prywatnych w Stobnie pow. Tuchola. Po wybuchu II wojny światowej, aresztowany przez członków Selbstschutzu 15.10.1939 r., więziony w obozie przejściowym w Radzimi koło Sępólna. Tutaj skatowany przez Niemców, nie dawał znaków życia. Niemniej jako miejsce jego śmierci podaje się też Rudzki Most koło Tucholi, gdzie w Miejscu Pamięci na jednej z tablic widnieje jego nazwisko. *Źr.: 14, 21, 29, 31, 86.*

Rogaliński Tadeusz, żył 47 lat, ur. 21.10.1891 r. Leśniczy lasów niepaństwowych w Bydgoszczy. Aresztowany przez gestapo w miejscu zamieszkania przy ul. Gołębiej 35a w Bydgoszczy i zamordowany bezpośrednio przed domem 10.09.1939 r. Pochowany na cmentarzu przy ul. Szubińskiej, numer grobu 3 170. *Źr.: 7, 14, 25, 29, 86.*

Rogocki Augustyn, żył 45 lat, ur. 15.08.1894 r. w Darzłubiu. Leśniczy Leśnictwa Białełboto w Nadleśnictwie Mestwinowo

na Pomorzu. Członek Polskiego Związku Zachodniego. Aresztowany przez Selbstschutz i rozstrzelany w tzw. Dolinie Śmierci koło Skarszew 16.10.1939 r. *Źr.*: 2, 7, 29, 56, 86.

Rychlicki Franciszek, żył 49 lat, ur. 10.10.1895 r. Gajowy w Leśnictwie Nowa Huta na terenie Nadleśnictwa Przewodnik. Żołnierz ZWZ-AK. Zamordowany w lesie przez niemiecką jednostkę pacyfikującą Jagdkommando 18.11.1944 r. Zwłok nie odnaleziono. *Źr.*: 7, 14, 25, 56.

Rygułski Stanisław, żył 43 lata, ur. 10.03.1896 r. w Łaziskach Górnych na Śląsku. Leśniczy Leśnictwa Rekowo w Nadleśnictwie Wejherowo. Członek Polskiego Związku Zachodniego, społecznik. Aresztowany w leśniczówce Rekowo 5.11.1939 r. Zamordowany w Piaśnicy 24.11.1939 r. *Źr.*: 2, 5, 6, 7, 9, 19, 29, 32, 56, 93.

Rzerzycha Leopold, żył 48 lat, ur. 21.02.1891 r. w Zalesiu. Leśniczy Leśnictwa Przetoczyno w Nadleśnictwie Gniewowo koło Wejherowa. Żołnierz Legionów, członek Polskiego Związku Zachodniego, prezes Oddziału Strzelca w Przetoczynie. Po wkroczeniu Niemców został aresztowany na podstawie donosu Georga Scherfa z Przetoczyna. Osadzony w więzieniu w Wejherowie, przebywał tam do 8.11.1939 r., a następnie wywieziony do Piaśnicy i rozstrzelany 11.11.1939 r. *Źr.*: 2, 5, 6, 9, 19, 29, 56, 32, 93.

S

Sajdak Józef Czesław, żył 40 lat, ur. 2.02.1899 r. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. Absolwent Wydziału Rolniczo-Lasowego Politechniki Lwowskiej. Nadleśniczy Nadleśnictwa Giełdon pow. Chojnice, następnie – do wybuchu II wojny światowej – nadleśniczy Nadleśnictwa Warlubie pow. Świecie. Należał do grupy konspiracyjnej „Grunwald”, która w swoich szeregach skupiała leśników

z sąsiadujących nadleśnictw: Przewodnik, Warlubie i Dąbrowa. Nadleśniczy Sajdak został aresztowany przez Niemców jesienią 1939 r. i jego dalsze losy nie są znane. *Źr.*: 3, 41, 56.

Senski Antoni, żył 40 lat, ur. 13.06.1900 r. we Włościborzu pow. Sępólno Krajeńskie. Gajowy w Leśnictwie Klonia, Nadleśnictwo Zamrzenica. Zamordowany w niemieckim obozie koncentracyjnym Mauthausen-Gusen 29.12.1940 r. *Źr.*: 14, 57, 90.

Serafin Jan, żył 53 lata. Leśniczy w gospodarstwie łąkowym w Szczepicach koło Samostrzela. Zamordowany w Szczepicach jesienią 1939 r. *Źr.*: 14, 25.

Sierosławski Bronisław, żył 49 lat, ur. 27.08.1890 r. w Szremawie pow. Miechów, absolwent Wyższej Szkoły Rolniczej (Hochschule für Bodenkultur) w Wiedniu, nadleśniczy Nadleśnictwa Osie. Prezes lokalnych struktur Polskiego Związku Zachodniego. Po wybuchu II wojny światowej aresztowany przez Niemców z Selbstschutzu 21.10.1939 r., więziony w szpitalu psychiatrycznym w Górnej Grupie koło Świecia. Zamordowany podczas zbiorowej egzekucji w Górnej Grupie-Mniszku pow. Świecie w końcu października 1939 r. *Źr.*: 3, 7, 14, 25, 26, 29, 40.

Sobiech Stanisław, żył 52 lata, ur. 12.02.1889 r. w Przylasku koło Rypina. Gajowy w prywatnym majątku Okalewo koło Skrwilna. Aresztowany pod zarzutem nielegalnego posiadania broni. Sądzony w Bydgoszczy, skazany 2.04.1941 r. na karę śmierci. Oczekiwanie na wykonanie wyroku miało nastąpić w więzieniu w Toruniu, Poznaniu i Rawiczu gdzie zmarł 1.07.1941 r. *Źr.*: 14, 86.

Sroczyński Teodor, żył 29 lat, ur. 12.01.1910 r. w Kretkowie w Wielkopolsce. Absolwent Wydziału Rolniczo-Leśnego na Uni-

wersytecie Poznańskim w 1935 r. Adiunkt w Nadleśnictwie Mirachowo, następnie – do wybuchu wojny – adiunkt w Nadleśnictwie Klosnowo. W sierpniu 1939 r. zmobilizowany do Wojska Polskiego, zginął w kampanii wrześniowej w regionie Gór Świętokrzyskich około 8.09.1939 r. Miejsce pochówku nieznanne. *Źr.: 26, 28, 56, 79.*

Stach Józef, żył 29 lat, ur. 27.10.1910 r. w Kątach pow. Opole. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1931 r. Był pracownik Nadleśnictwa Góra, kupiec. Działacz społeczny, członek Polskiego Związku Zachodniego i BBWR. Kapral rezerwy, w kampanii wrześniowej obrońca Helu. Aresztowany podczas selekcji żołnierzy 2.10.1939 r. Więziony w Gdyni, przewieziony do Piaśnicy i tam rozstrzelany 11.11.1939 r. *Źr.: 5, 6, 9, 19, 29, 32, 93.*

Stanisławski Stanisław, żył 44 lata, ur. 7.02.1896 r. w Wybitowie pow. Nakło. Powstaniec wielkopolski. Brał udział w walkach w okolicach Gorzenia i Niedoli dowodząc zorganizowanym przez siebie oddziałem. W okresie międzywojennym pracował na stanowisku leśniczego Leśnictwa Niedola w Kazimierzowie w lasach prywatnych majątku Potulice. Po wybuchu II wojny światowej, 28 listopada 1939 r. aresztowany przez gestapo i osadzony w więzieniu w Bydgoszczy za działania przeciwko narodowi niemieckiemu podczas Powstania Wielkopolskiego. Następnie w końcu 1939 r. osadzony w niemieckim obozie Stutthof, jako więzień numer 8 611. Zmarł 31 maja 1940 r. w obozie. Został pochowany na cmentarzu na Zaspie w Gdańsku. *Źr.: 7, 10, 14, 16, 25, 29, 55, 67.*

Stawski Stanisław, żył 63 lata, ur. 15.11.1878 r. w Toruniu. Trzykrotnie służył w armii niemieckiej. W 1920 r. podjął pracę w Nadleśnictwie Lidzbark na terenie Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu. Po odbyciu

kursów i zdaniu egzaminów państwowych został leśniczym Leśnictwa Nowy Dwór. W latach trzydziestych XX wieku przeniósł się na Kaszuby i objął Leśnictwo Parzyn w Nadleśnictwie Przymuszewo, gdzie pracował do emerytury w 1938 r. Stanisław i jego żona Pelagia mieli czterech synów: Maksymiliana, Alojzego, Łucjana i Jana. Wszyscy ukończyli Państwową Szkołę dla Leśniczych w Margoninie i podjęli pracę w lasach państwowych. Mieli też trzy córki (Marię, Salomeę i Gertrudę), które wyszły za mąż za leśników. Cała rodzina Stawskich w okresie okupacji była zaangażowana w polski ruch oporu. Stanisław Stawski był członkiem Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”. Podczas „nalotu” gestapo na leśniczówkę Suminy nocą 23-24.10.1942 r., Niemcy aresztowali jego syna Alojzego i synową Helenę. Stanisław pozostał na miejscu, zmarł po brutalnym przesłuchaniu w leśniczówce Suminy i został pochowany na cmentarzu w Lipuszu. *Źr.: 2, 11, 14, 25, 37.*

Stawski Alojzy ps. Leszek, żył 32 lata, ur. 13.06.1910 r. we Wlewsku koło Brodnicy. Syn leśniczego Stanisława i Pelagii z domu Malich. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie 1929/1930. Leśniczy Leśnictwa Suminy w Nadleśnictwie Sulęcyno. Jego bracia: Maksymilian, Łucjan i Jan również byli leśnikami i absolwentami Szkoły w Margoninie. W 1939 r. zmobilizowany do Wojska Polskiego brał udział w kampanii wrześniowej. Dostał się do niewoli niemieckiej, zbiegł z kolumny marszowej. Wrócił do pracy w leśniczówce Suminy. Zawiązał grupę konspiracyjną i rozpoczął budowę bunkrów na terenie swojego rewiru. Był członkiem kierownictwa i kwatermistrzem TOW „Gryf Pomorski”, a jego leśniczówka stanowiła punkt kontaktowy i miejsce spotkań sztabu. Aresztowany 24.10.1942 r. razem z żoną Heleną ps. Regina (także działała w konspiracji) przez gestapo. Więziony i brutalnie przesłuchiwany

w Gdańsku. Osadzony w obozie koncentracyjnym Stutthof 19.07.1943 r., gdzie otrzymał numer 22 248. 1.06.1944 r. przeniesiony do obozu koncentracyjnego Mauthausen, oznaczony numerem więziennym 69 262. Zginął 23.04.1945 r. w komorze gazowej na kilka dni przed wkroczeniem aliantów. Źr.: 7, 11, 15, 17, 47, 56, 86.

Stokwisz Mieczysław, żył 34 lata, ur. w 18.06.1910 r. Leśniczy w Nadleśnictwie Kowal. Wysiedlony do Generalnego Gubernatorstwa. Podjął pracę na stanowisku leśniczego w Nadleśnictwie Herby koło Częstochowy. Był żołnierzem Armii Krajowej w Obwodzie Częstochowa. Aresztowany i zabrany z leśniczówki nocą przez gestapo. Rozszarpany przez psy (i rozstrzelany przez) gestapowców w Blachowni 27.11.1944 r. Źr.: 1, 7, 14, 23a, 25, 78.

Strojek Michał, żył 42 lata, ur. 27.09.1899 r. w Szczytnikach koło Bochni. W 1919 r. ukończył Gimnazjum Klasyczne w Nowym Targu. Absolwent Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego w 1923 r. Pracował na stanowisku nadleśniczego Nadleśnictwa Osusznica koło Chojnic. W latach trzydziestych XX w. objął stanowisko nadleśniczego Nadleśnictwa Mirachowo na Pomorzu. Aresztowany przez Niemców jesienią 1939 r., osadzony w obozie koncentracyjnym Mauthausen-Gusen i tam zamordowany 11.11.1941 r. Źr.: 3, 7, 36, 56, 86.

Styś Józef, żył 36 lat, ur. 15.01.1905 r. w Samborze w województwie lwowskim, jako syn Stanisława i Anny z d. Gądek, gdzie uczęszczał do szkoły powszechnej oraz ukończył 4 klasy Gimnazjum. Po odbyciu leśnej praktyki przedszkolnej wstąpił do Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Bolechowie w województwie stanisławowskim. Szkołę leśną ukończył w 1926 r. W latach 1928-1929 odbył służbę w Wojsku Polskim.

W końcu 1929 r. przeniósł się na Pomorze, gdzie podjął pracę w Lasach Państwowych. Pracował na stanowisku podleśniczego w nadleśnictwach Przymuszewo i Osusznica (Leśnictwo Wieczywno). W 1933 r. ożenił się z Anną Rudnik z Zapcienia koło Lipnicy. Aktywny członek i instruktor Przysposobienia Wojskowego Leśników. Aresztowany przez Niemców w pierwszych dniach wojny, osadzony w więzieniu gestapo w Chojnicach. Zwolniony po staraniach żony Anny. Zagrożony przez Niemców, zdobył fałszywe dokumenty i przeniósł się na teren Generalnego Gubernatorstwa. W 1940 r. Niemcy skonfiskowali cały majątek i własność Styśiów. Józef Styś podczas okupacji niemieckiej przebywał w Jaśle, gdzie działał w ruchu oporu. Aresztowany i zamordowany przez Niemców 11.10.1941 r. Został pochowany w Jaśle. Jego żona Anna zmarła w Chojnicach w 2020 r. (w wieku 111 lat) i tam została pochowana. Źr.: 3, 56, 85f, 101.

Szatten Jan, żył 64 lata, ur. 28.08.1875 r. Leśniczy Leśnictwa Jagódowo w Nadleśnictwie Żołędowo (od 30.09.1937 r. w stanie spoczynku). Zamordowany 23.03.1940 r. w więzieniu w Bydgoszczy na mocy wyroku niemieckiego sądu specjalnego. Źr.: 2, 7, 14, 25, 57.

Szeleziński Klemens, żył 48 lat, ur. 6.01.1891 r. w miejscowości Kolano pow. Kartuzy. Leśniczy Leśnictwa Czersk Świecki w Nadleśnictwie Dąbrowa. Aresztowany przez członka Selbstschutzu Bruno Glazera 31.10.1939 r. Zamordowany podczas zbiorowych egzekucji w Górnej Grupie-Mniszku w powiecie świeckim 9.11.1939 r. Zbrodni dokonał Niemiec o nazwisku Korber. Źr.: 2, 7, 14, 56.

Szkaradnik Klemens, żył 28 lat, ur. 14.09.1910 r. w Ustroniu pow. Cieszyn. Absolwent Szkoły dla Leśniczych w Cieszynie. Pracował w Nadleśnictwie Węgłewice (Dyrekcja LP

w Warszawie). W 1938 r. był leśniczym Leśnictwa Rozwozin w Nadleśnictwie Lipno. Po wybuchu wojny uczestniczył w ewakuacji z Twarożnicy do centralnej Polski. Zginął 4.09.1939 r. jako cywilna ofiara wojny w okolicach leśniczówki Dąbrowa koło Świecia. *Źr.: 2, 56, 86.*

Szklarek Jan, żył 62 lata, ur. 1.07.1887 r. w Polskich Olędрах, zamieszkały w Łankowicach. Leśniczy w lasach prywatnych w Klemensowie (gmina Ostroróg) w dobrach Kwileckich. Zamordowany podczas ewakuacji pomiędzy Łankowicami i Kcynią 7.09.1939 r. przez trzech miejscowych Niemców o nazwiskach: Berg z Łankowic oraz Wagner i Filip Rekman z Iwna. Po wojnie ekshumowany i pochowany na cmentarzu w Kcyni. *Źr.: 14, 29.*

Szmulke Marceli, żył ok. 40 lat. Leśniczy lasów prywatnych z Łęgu koło Chełmna. Aresztowany przez Niemców z Selbstschutzu: Waltera Zielke i Rudolfa Krauze 5.09.1939 r. i osadzony w areszcie w Podwiesku. Rozstrzelany w lesie koło Łunaw Wielkich pow. Chełmno w październiku 1939 r. W połowie października Niemcy aresztowali też syna leśniczego, 8-letniego Henryka, po którym słuch zaginął. *Źr.: 14, 29.*

Szornak Józef, żył 57 lat, ur. 10.05.1884 r. w Darzłubiu. Leśniczy Leśnictwa Kaługa w Nadleśnictwie Mścin (obecnie w granicach Nadleśnictwa Brodnica). Współpracował z ZWZ-AK. Aresztowany przez Niemców i osadzony w obozie koncentracyjnym Dachau, gdzie został zamordowany w 1943 r. *Źr.: 2, 7, 14, 56.*

Szulc Stanisław, żył 46 lat, ur. 7.07.1894 r. Pracę w lasach państwowych podjął w 1920 r. Po kursach zawodowych i egzaminie państwowym 1.06.1930 r. objął stanowisko leśniczego sekretarza w Nadleśnictwie

Warlubie. Po wybuchu II wojny światowej związany z konspiracją, aresztowany w maju 1940 r. i osadzony w niemieckim obozie Stuthof. Następnie przewieziony do obozu Mauthausen, gdzie zmarł 19.11.1940 r. *Źr.: 2, 7, 14, 25, 56.*

Szwaracki Leonard, żył 44 lata, ur. 6.11.1895 r. w Rybnie. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. Leśniczy sekretarz Nadleśnictwa Trzebciny. Aresztowany przez członków Selbstschutzu 27.09.1939 r., osadzony w więzieniu w Tucholi, następnie w obozie przejściowym w Radzimiru. Zamordowany w egzekucji zbiorowej w Rudzkim Moście koło Tucholi 10.11.1939 r. *Źr.: 1, 2, 7, 14, 29, 56, 85c.*

Szwarc Ferdynand, żył 43 lata, ur. 18.02.1896 r. w Jabłowie. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. Leśniczy Leśnictwa Sarni Dwór w Nadleśnictwie Wysoka. Członek Przystosobienia Wojskowego Leśników Koło Gdynia. Aresztowany przez Niemców i osadzony w więzieniu w Kartuzach. Rozstrzelany w Lasach Kaliskich koło Kartuz 26.10.1939 r. *Źr.: 2, 7, 26, 29, 56.*

Szymanek Jan, żył 46 lat, ur. 10.01.1893 r. Absolwent kursu dla leśniczych w Państwowej Szkole w Margoninie w 1924 r. Leśniczy Leśnictwa Stebionek w Nadleśnictwie Runowo. Aresztowany w Nowej Wsi Wielkiej koło Bydgoszczy przez miejscowych Niemców z Selbstschutzu w drodze powrotnej z ewakuacji wojennej i następnie rozstrzelany wraz z leśnikami Arturem Balawelderem i Piotrem Gawinem w pobliskim lesie 11.10.1939 r. Miejsca pochówku nie odnaleziono. *Źr.: 1, 2, 14, 25, 26, 29, 40, 56.*

Szymański Medard, żył 29 lat, ur. 28.01.1912 r. w Leśniewie. Praktykant leśny w Nadleśnictwie Góra. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie 1935/1936.

Członek Polskiego Związku Zachodniego i Przystosobienia Wojskowego Leśników. Po wybuchu II wojny światowej jako pochodzący z Kaszub został wpisany do III grupy narodowościowej niemieckiej. Nie chciał podporządkować się władzom okupacyjnym i m.in. wstąpić do Wehrmachtu. Próbował uciekać od służby w różny sposób, m.in. wstrzykiwał sobie naftę do nogi aby upozorować upośledzenie. Jego zamiary zostały odkryte przez Niemców i określone jako działanie na szkodę Rzeszy. Według rodzinnego przekazu został zamordowany na szafocie w Wejherowie w 1941 r. Kolega ze szkoły w Margoninie, Nowakowski, przytacza informację o zamordowaniu go w Piaśnicy 11.11.1939 r. Tę samą datę przytacza inne źródło dodając, że morderstwa dokonano w Domatowie koło Pucka. *Źr.: 56, 86, 68, 68a.*

Ś

Świeżyński Antoni, żył 54 lata, ur. 20.05.1890 r. w Lidzbarku koło Działdowa. Pracę w lasach państwowych podjął w 1920 r. Odbił kursy zawodowe i zdał egzamin państwowy na leśniczego. Od 1928 r. mianowany leśniczym Leśnictwa Parszczenica w Nadleśnictwie Chociński Młyn w Borach Tucholskich. Podczas okupacji niemieckiej został członkiem Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”. Aresztowany przez gestapo 24.03.1943 r. i osadzony w obozie koncentracyjnym Stutthof, oznaczony numerem 34 949. Zginął w obozie wraz z synem Czesławem (23 lata) w styczniu 1945 r. *Źr.: 1, 2, 7, 14, 37.*

T

Talaśka Bronisław, żył 28 lat, ur. 12.11.1911 r. jako syn Józefa, leśniczego. Pochodził z rodziny o dużych tradycjach leśnych. Absolwent Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1930 r. Leśniczy Leśnictwa Starzyno w Nadleśnictwie Darzłubie. Członek Polskiego Związku Zachodniego, społecznik. Aresz-

towany w Werblini 21.09.1939 r. Jako zarzut podano zastrzelenie dwóch volksdeutscheów w pobliżu granicy polsko-niemieckiej. Przechowywany w więzieniu w Pucku. Wywieziony do Lasów Piaśnickich i tam zamordowany 11.11.1939 r. *Źr.: 2, 5, 6, 7, 9, 19, 29, 32, 56, 93.*

Tchórz Józef, żył 37 lat. Przed wojną pracował w lasach miejskich Chojnic. W kwietniu 1940 r. wysiedlony przez Niemców do Generalnego Gubernatorstwa. Pracował jako gajowy w Grężówce (dzisiaj teren Nadleśnictwa Łuków, RDLP w Warszawie). Współpracował z Armią Krajową. Aresztowany podczas obławy niemieckiej na przełomie 1943/1944. Zesłany do obozu koncentracyjnego na Majdanku, gdzie zginął w kwietniu 1944 r. *Źr.: 14, 25, 37, 72.*

Tinz Antoni, żył 43 lata, ur. 8.04.1896 r. w Radomyślu pow. Siedlce. Syn Ludwika Tinz, leśnika i redaktora czasopisma „Echa Leśne”. Ukończył cztery lata Wydziału Agromicznego Szkoły Edwarda Rontalera w Warszawie. W latach 1927-1933 był leśniczym-sekretarzem w Nadleśnictwie Woziwoda pow. Tuchola, następnie pracował na tym samym stanowisku w Nadleśnictwie Drewniaczki pow. Starogard. W 1939 r. objął stanowisko nadleśniczego Nadleśnictwa Drewniaczki. Członek Polskiego Związku Zachodniego. Aresztowany 25.10.1939 r. przez Selbstschutz i osadzony w obozie w Skórczu. Rozstrzelany w lesie Zajączek koło Skórcza 28.10.1939 r. *Źr.: 2, 7, 14, 29, 56, 86, 99.*

Tokarski Aleksander, żył 35 lat, ur. 10.09.1907 r. w gajówce Krzywe Błota pod Włocławkiem. Gajowy z Warząchewki w Nadleśnictwie Kowal pow. Włocławek. Na skutek donosu o posiadaniu broni, aresztowany przez gestapo 30.08.1940 r. Osadzony w obozie koncentracyjnym Mauthausen i tam zamordowany 18.03.1943 r. *Źr.: 7, 14, 56.*

Tomaszek Antoni, żył 50 lat, ur. 8.06.1889 r. w Wadowicach. Służył w Legionach Polskich Piłsudskiego. Absolwent Wyższej Szkoły Rolniczej (Hochschule für Bodenkultur) w Wiedniu. Nadleśniczy Nadleśnictwa Mirachowo w latach 1920-1928, a następnie, do wybuchu II wojny światowej, nadleśniczy Nadleśnictwa Konstancjewo koło Golubia. Po wybuchu wojny, we wrześniu 1939 r., aresztowany przez Niemców z Selbstschutzu, więziony w Zakładach Przemysłu Gumowego w Wąbrzeźnie, zamordowany w październiku 1939 r. w masowych egzekucjach przeprowadzonych przez Niemców w Łopatkach pod Wąbrzeźnem. *Źr.: 1, 2, 7, 14, 25, 27, 29, 40, 56.*

Turdischek Witold, żył 43 lata, ur. w 1903 r. Absolwent Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego (1924 r.). W latach 1924-1932 pracownik Dyrekcji Lasów Państwowych w Bydgoszczy, następnie w latach 1932-1939 kierownik Oddziału Ochrony i Odnowienia Lasów w Dyrekcji LP w Toruniu. Podczas okupacji ewakuował się do Generalnego Gubernatorstwa. Objął stanowisko leśniczego w warszawskich lasach podmiejskich. Zginął od pocisku artyleryjskiego w Lesie Kabackim, w okolicach Warszawy, w styczniu 1945 r. *Źr.: 2, 7, 14, 39.*

Tychman Stanisław, żył 41 lat, ur. 14.10.1898 r. w Niszczewicach, zamieszkały w Osieczku pow. Inowrocław. Leśnik w lasach prywatnych. Zamordowany na rynku w Inowrocławiu przez członka Selbstschutzu o nazwisku Bolter w końcu września lub na początku października 1939 r. *Źr.: 14, 29.*

V

Vogt Oskar, żył 44 lata, ur. 23.12.1901 r. w (Nowo) Radomsku pow. łódzki. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1924 r. Leśniczy Leśnictwa Wydry w Nadleśnictwie Szarłata. Aresztowany

w lipcu 1944 r. przez gestapo z Gdańska, po wykryciu i zamordowaniu dwóch Polaków-dezerterów z Wehrmachtu ukrywających się na terenie nadzorowanego przez Vogta Leśnictwa Wydry. Przesłuchiwany, następnie skierowany karnie do pracy w Leśnictwie Tępcz (Tempcz) w Nadleśnictwie Wejherowo. Zaginął bez wieści podczas przechodzenia frontu w okolicach Gdyni, w lutym 1945 r. *Źr.: 1, 2, 7, 14, 27, 56.*

W

Wardyn Feliks, żył 46 lat, ur. 30.10.1893 r. w Odrach pow. Chojnice. Leśniczy Leśnictwa Czersk w Nadleśnictwie Czersk. Po wybuchu II wojny światowej aresztowany przez Niemców i osadzony w więzieniu w Sądzie Grodzkim w Czersku. Zamordowany podczas zbiorowej egzekucji w lesie w Łukowie koło Czerska, dokonanej 4.11.1939 r. na 28 Polakach przez miejscowych Niemców z Selbstschutzu. *Źr.: 1, 2, 7, 14, 25, 29, 37, 56.*

Wazacz Eryk, żył 32 lata, ur. 2.07.1909 r. w Czerniewicach pod Toruniem. Absolwent Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1930 r. Praktykę leśną odbywał w Nadleśnictwie Leśna Huta pow. Starogard. Następnie, do wybuchu II wojny światowej, pracował na stanowisku podleśniczego w Nadleśnictwie Jamy koło Grudziądza. Podczas okupacji członek tajnej organizacji „Orzeł Biały” w Grudziądzu. Aresztowany przez Niemców w marcu 1941 r. Osadzony w KL Stutthof 29.05.1941 r., numer obozowy 10 916. Zginął 20.09.1941 r. *Źr.: 2, 56, 49.*

Wenclewski Stanisław, żył 46 lat, ur. 9.04.1896 r. w Gurostowie pow. Kościan. Brał udział w Powstaniu Wielkopolskim. Pracę w lasach państwowych podjął w 1922 r. w Nadleśnictwie Klosnowo. W 1928 r. otrzymał mianowanie na stanowisko leśniczego Leśnictwa Spierwia koło Męcikału w Nadleśnictwie Giełdon. W 1935 r. objął stanowisko

leśniczego Leśnictwa Kłodawa w Nadleśnictwie Klosnowo. Podczas okupacji niemieckiej, po degradacji, pracował w Leśnictwie Kłodawa jako pomocnik leśny. Współpracował z polskim ruchem oporu, wstąpił do ZWZ (wg informacji Mariana Trzebiatowskiego, emerytowanego pracownika Nadleśnictwa Przymuszewo). Na terenie jego leśnictwa Niemcy znaleźli ukrytą broń. Aresztowany przez gestapo 8 maja 1941 r., więziony w Chojnicach. 21.06.1941 r. osadzony w obozie Stutthof, gdzie otrzymał numer 10 987. Wkrótce został przeniesiony do obozu Mauthausen, gdzie zginął 6.02.1942 r. *Źr.: 2, 7, 9, 10, 14, 25, 37, 77.*

Wilczek Józef, żył 62 lata, ur. 12.07.1877 r. we wsi Hlubotec w powiecie opawskim (obecnie kraj morawsko-śląski w Czechach) pod zaborem austriackim. Leśniczy Leśnictwa Luzino w Nadleśnictwie Wejherowo. Angażował się w działalność społeczną i patriotyczną. Członek Polskiego Związku Zachodniego, komendant Związku Strzeleckiego. Pełnił służbę na posterunku informacji wojskowej. Był jednym z założycieli Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży i Towarzystwa Czytelnia Ludowych w Luzinie. Po wybuchu II wojny światowej aresztowany przez funkcjonariuszy gestapo 10.10.1939 r. Przewieziony do więzienia sądowego w Wejherowie, następnie do siedziby gestapo w Gdańsku. Zamordowany w Piaśnicy 11.11.1939 r. razem z nadleśniczym Romanem Kuniewskim. *Źr.: 2, 5, 6, 7, 9, 29, 32, 56.*

Wilgocki Marian, żył 44 lata, ur. 1.12.1896 r. w Orzechowie pow. Września. Powstaniec Wielkopolski. Walczył m.in. w Ostrowie Wlkp. Uczestniczył w wojnie polsko-ukraińskiej oraz w walkach o Wileńszczyznę. Absolwent Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego w 1926 r. Nadleśniczy Nadleśnictwa Sarnia Góra. Aresztowany przez Niemców 6.11.1939 r., zamordowany

podczas egzekucji zbiorowej w Rudzkim Moście pod Tucholą 10.11.1939 r. *Źr.: 1, 2, 7, 10, 14, 27, 29, 36, 56.*

Wojciechowski Stanisław, żył 45 lat. Gajowy w lasach prywatnych w Zambrzycy koło Okalewa pow. Rypin. Aresztowany przez gestapo w listopadzie 1940 r., zamordowany w obozie Mauthausen lub Dachau. *Źr.: 1, 7, 14, 25.*

Wroński Franciszek, żył 36 lat. Gajowy w lasach prywatnych w Rakach koło Okalewa pow. Rypin. Aresztowany przez gestapo w listopadzie 1940 r., zamordowany w obozie koncentracyjnym Mauthausen. *Źr.: 1, 7, 14, 25.*

Z

Zawistowski Florian, żył 40 lat, ur. 19.09.1899 r. w Świerzkowcach koło Czortkowa (obecnie Ukraina). Absolwent Wydziału Leśnego Politechniki Czeskiej w Pradze, inżynier leśnik. Leśniczy Leśnictwa Marianowo w Nadleśnictwie Gniewowo (dziś teren Nadleśnictwa Gdańsk) w powiecie morskim. Członek Polskiego Związku Zachodniego. Po wybuchu II wojny światowej, 8.09.1939 r. bronił wsi Gniewowo wraz z żołnierzami polskimi przed nacierającym niemieckim wojskiem. Aresztowany przez Niemców 27.09.1939 r. w Gniewowie i osadzony w więzieniu w Wejherowie. Zarzucano mu zastrzelenie trzech żołnierzy niemieckich podczas potyczki niedaleko leśniczówki Marianowo. Zamordowany w Piaśnicy 11.11.1939 r. *Źr.: 5, 6, 7, 8, 19, 29, 32, 56, 93.*

Zieliński Edmund, żył 31 lat, ur. 19.04.1908 r. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1934 r. Podleśniczy w Nadleśnictwie Runowo. Aresztowany przez Selbstschutz, osadzony w obozie przejściowym w Karolewie i tam zamordowany w październiku 1939 r. *Źr.: 2, 7, 14, 25, 29, 30, 40, 57.*

Zimny Stefan, żył 50 lat, ur. 18.08.1894 r. w Michorzewku koło Nowego Tomyśla. Ojciec był leśniczym w lasach prywatnych. Powstańca Wielkopolski w Kompanii Opalenickiej. Leśniczy w Leśnictwie Rynków w Nadleśnictwie Przewodnik na Pomorzu. Przed wybuchem wojny tworzył i brał aktywny udział w kursach Przysposobienia Wojskowego Leśników wraz z nadleśniczym Witoldem Bielowskim, a także w życiu lokalnej społeczności. W sierpniu 1939 r. podjął się ewakuacji dokumentacji Nadleśnictwa Przewodnik oraz pomocy w ewakuacji rodzin leśników. Obrońca Warszawy 1939 r. Po powrocie do miejsca zamieszkania, włączył się w nowo powstałą grupę konspiracyjną „Grunwald” kierowaną przez nadleśniczego z Przewodnika, kpt. rez. Witolda Bielowskiego (rozstrzelanego przez Niemców 28.10.1939 r.). Organizował budowę bunkrów na terenie swojego leśnictwa. Żołnierz ZWZ-AK w zgrupowaniu Stefana Gussa ps. Dan. W grudniu 1943 r. leśniczy Stefan Zimny został aresztowany i osadzony 11.12.1943 r. w obozie koncentracyjnym Stutthof. Nadano mu numer obozowy 29 368. Zginął podczas ewakuacji obozu w styczniu 1945 r. *Źr.: 1, 2, 7, 10, 14, 25, 26, 29, 56, 76, 86, 90.*

Ziółkowski Mieczysław, żył 40 lat, ur. 28.01.1899 r. w Łążyńcu pow. Toruń. Rewi-

dent w Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu. Aresztowany przez Niemców w Toruniu 16.10.1939 r. i osadzony w Forcie VII. Zamordowany w egzekucji zbiorowej na Barbarce koło Torunia 15 (lub 23).11.1939 r. *Źr.: 1, 2, 7, 14, 25, 29.*

Zywert Marcjan, żył 44 lata, ur. 5.08.1895 r. w Minikowie pow. Tuchola. Absolwent kursu zawodowego w Państwowej Szkole dla Leśniczych w Margoninie w 1924 r. Leśniczy Leśnictwa Podlesie w Nadleśnictwie Gniewkowo. Społecznik. Aresztowany przez Niemców 11.10.1939 r., przewieziony do Inowrocławia i tam zamordowany w więzieniu w nocy z 22 na 23.10.1939 r. *Źr.: 2, 7, 14, 25, 29, 57, 75.*

Ż

Żychliński Zbigniew, żył 33 lata, ur. 5.08.1906 r. w Barcinie pow. Żnin. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1929 r. Leśniczy sekretarz w Nadleśnictwie Wierzchlas. Aresztowany przez członków Selbstschutzu w Wierzchlesie 7.10.1939 r. i osadzony w obozie przejściowym w Radzimiu. Zamordowany podczas egzekucji zbiorowej w Rudzkim Moście koło Tucholi 10.11.1939. *Źr.: 1, 2, 7, 14, 25, 29, 31, 57.*

ZGINĘLI Z RĄK SOWIECKICH

B

Banc Józef, żył 44 lata, ur. 3.07.1901 r. we Wronkach w pow. lubawskim. Leśniczy Leśnictwa Bartel Mały w Nadleśnictwie Bartel Wielki (obecnie wchodzi w skład Nadleśnictwa Kaliska). Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie 1925/1926.

W czasie okupacji zachował swoje stanowisko jako leśniczy, miał stały kontakt z grupami partyzanckimi. Aresztowany przez NKWD w marcu 1945 r. Osadzony w więzieniu w Grudziądzu, skąd rodzina otrzymała od niego ostatni list. Dalsze losy leśniczego Józefa Banca nie są znane. Z relacji więźniów,

którzy ocalili wynika, że prawdopodobnie został wywieziony w głąb Rosji. Przyjęta data śmierci to 20.05.1945 r. *Źr.: 2, 69.*

Błażewicz Bolesław, żył 50 lat, ur. 1.06.1889 r. w Guberni Witebskiej (Rosja). Inżynier leśnik, absolwent Wyższej Szkoły Leśnej w Petersburgu. W latach 1926-1928 nadleśniczy Nadleśnictwa Białowieża, następnie inspektor w Dyrekcji Lasów Państwowych w Białowieży. Od 1937 r. objął stanowisko inspektora Dyrekcji LP w Toruniu. Po wybuchu II wojny światowej, podczas ewakuacji do Lwowa jesienią 1939 r. aresztowany przez Sowieców. Przebywał w więzieniu w Stanisławowie i w Czernichowie. Nazwisko Błażewicza widnieje na tzw. liście ukraińskiej. Został zamordowany w trybie katyńskim przez NKWD w Bykowni pod Kijowem wiosną 1940 r. *Źr.: 2, 7, 12, 12a, 14, 25, 26.*

Bolik Wiktor, żył ok. 67 lat, emerytowany nadleśniczy Nadleśnictwa Chociński Młyn. Aresztowany w Bydgoszczy i uprowadzony przez Sowieców w lutym 1945 r., nie powrócił. *Źr.: 2, 14, 37.*

C

Ciechowski Feliks, żył 46 lat, ur. 26.04.1899 r. Leśniczy Leśnictwa Bąkowski Młyn w Nadleśnictwie Dąbrowa. W okresie okupacji niemieckiej wspierał konspirację polską. Aresztowany przez Sowieców w marcu 1945 r., gdy stanął w obronie córki. Wywieziony do ZSRS do łagru, zginął w Bielecku 31.10.1945 r. (Dziadek Grzegorza Ciechowskiego, lidera grupy „Republika”). *Źr.: 2, 20, 56, 85a.*

D

Drecki Edmund, żył 43 lata, ur. 24.07.1897 r. w Miłosławiu pow. Września. Uczęszczał do Gimnazjum w Poznaniu, później w Krotoszynie, należał do tajnej organizacji Towarzystwo Tomasza Zana, za co

w 1914 r. został wydalony ze szkoły. Wcielony do wojska niemieckiego brał udział w I wojnie światowej. W grudniu 1918 r. wstąpił ochotniczo do Batalionu Wrzesińskiego walczącego w Powstaniu Wielkopolskim pod Żninem, Strzelnem i Inowrocławiem. Uczestniczył w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. Studia na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego ukończył w 1925 r. W latach 1922-1939 pracował najpierw jako adiunkt, a później na stanowisku nadleśniczego Nadleśnictwa Kościerzyna na Pomorzu. Zmobilizowany w 1939 r. do wojska brał udział w kampanii wrześniowej jako telegrafista i dostał się do niewoli sowieckiej. Więzień obozu jenieckiego w Kozielsku. Zamordowany przez sowieckie NKWD w Lesie Katyńskim w kwietniu 1940 r. *Źr.: 2, 7, 10, 12, 12a, 56.*

G

Gilgenast Teofil, żył 60 lat, ur. 29.06.1884 r. Absolwent kursu zawodowego w Państwowej Szkole dla Leśniczych w Margoninie w 1923 r. Leśniczy Leśnictwa Borsukowo w Nadleśnictwie Dąbrowa. Członek Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”. Po wkroczeniu Armii Czerwonej, w lutym 1945 r. stając w obronie żony i córki, został zastrzelony wraz z synem przez żołnierzy sowieckich. Kobietom udało się uciec. Leśniczy Teofil Gilgenast i jego syn zostali pochowani na cmentarzu w Osiu. *Źr.: 1, 7, 14, 25, 56.*

Gliniecki Jan, żył 48 lat, ur. 4.11.1896 r. Leśniczy Leśnictwa Łąkorz w Nadleśnictwie Łąkorz. Zamordowany po wkroczeniu Armii Czerwonej w 1945 r., prawdopodobnie przez Sowieców. *Źr.: 2, 14, 56.*

J

Jankowski Emanuel, żył 54 lata, ur. 21.04.1891 r. Leśniczy Leśnictwa Ustronie w Nadleśnictwie Twaroznica w Borach Tucholskich. Aresztowany przez NKWD w 1945 r., zmarł

w konwoju podczas deportacji do ZSRS. *Źr.: 2, 14, 37, 56.*

K

Kiszkiel Bolesław, żył 40 lat, ur. 28.03.1899 r. w Piotrkowie Trybunalskim, gdzie ukończył szkołę powszechną i Gimnazjum. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. w stopniu kaprała w IV Dywizjonie Artylerii Konnej. W latach 1921-1925 studiował na Wydziale Leśnym SGGW w Warszawie. Pracował w leśnictwie w kilku miejscach w kraju: w Oddziale Urządzenia Lasu Dyrekcji LP w Radomiu (1927 r.), na stanowisku adiunkta w Nadleśnictwie Chylonia na Pomorzu (1929 r.). W latach 1931-1939 zajmował stanowisko nadleśniczego Nadleśnictwa Ruda koło Górzna w Dyrekcji LP w Toruniu. We wrześniu 1939 r. podczas ewakuacji na wschód, zamordowany wraz z dwiema innymi osobami przez żołnierzy sowieckich we wsi Ostrowie, gmina Czerniany pod Kobryniem na Kresach II Rzeczypospolitej (dzisiaj Białoruś) 24.09.1939 r. i tam przy drodze pogrzebany. Świadkiem zbrodni była Wiktorja Postolko, której mąż – nadleśniczy Tadeusz Postolko – był ciężko ranny, ale przeżył zbrodniczy napad. *Źr.: 2, 7, 14, 25, 28, 56, 74.*

Konieczny Antoni, żył 51 lat, ur. 12.01.1895 r. w Kazimierzu pow. Szamotuły. Uczestnik Powstania Wielkopolskiego w Kompanii Szamotulskiej, w szeregach której walczył m.in. pod Gulczynem, Roskiem i Wrzeszczyną. Odnosił medalem Polska Swemu Obrońcy. Pracował jako leśniczy w Augustowie w prywatnym Nadleśnictwie Kąpie (obecnie teren Nadleśnictwa Szubin) w lasach Witolda Skórzewskiego z Lubostronia. W czerwcu 1946 r., gdy na tym terenie (nowo utworzone państwowe Nadleśnictwo Łabiszyn, obecnie w granicach Nadleśnictwa Szubin) działały oddziały Armii Czerwonej, powszechne były kradzieże i gwałty, został zamordowany przez nieustalonych sprawców. *Źr.: 10.*

Kotula Władysław, żył 47 lat, ur. 24.09.1893 r. we Lwowie. Podczas I wojny światowej walczył w armii austriackiej. Następnie wstąpił do Armii Generała Hallera. W Wojsku Polskim służył w stopniu rotmistrza. Absolwent Wydziału Rolniczo-Lasowego Politechniki Lwowskiej z 1924 r. Po ukończeniu studiów rozpoczął pracę w Leśnictwie Głębokiem na Wileńszczyźnie, skąd przeniósł się na stanowisko kierownika p. o. nadleśniczego Nadleśnictwa Hel na Pomorzu. Od 1932 r. objął stanowisko nadleśniczego w dobrach hr. Dzieduszyckiego w Poturzycach-Zarzeczcu pow. Sokal. W 1939 r. zmobilizowany do Wojska Polskiego, we wrześniu 1939 r. dostał się do niewoli sowieckiej i trafił do obozu jenieckiego NKWD w Starobielsku. Zamordowany w siedzibie charkowskiego Zarządu NKWD wiosną 1940 r. Spoczywa na Polskim Cmentarzu Wojennym w Charkowie. *Źr.: 7, 12, 12a.*

Król Józef, żył ok. 49 lat, ur. 24.09.1898 r. w Borzestowskich Pustkach pow. Kartuzy. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie 1923/1924. Leśniczy Leśnictwa Kolańska Huta w Nadleśnictwie Kościerzyna. Członek Polskiego Związku Zachodniego. Podpisał tzw. volkslistę. Wykorzystując przynależność grupową pomagał Polakom-uciekiniom kryjącym się w lesie i „spalonym” partyzantom – organizował schronienie, zatrudniał fikcyjnie jako robotników. Pomagała mu najbliższa rodzina oraz gajowy Ignacy Kujach (ur. 28.07.1894 r.). Niektóre źródła podają, że udało mu się w ten sposób uratować ponad 40 osób. Pod koniec wojny do leśniczówki trafił Ukrainiec, spadochroniarz. Leśniczy udzielił pomocy, dając mu pracę i obdarzając zaufaniem. Ów Ukrainiec doniósł na leśniczego Rosjanom, że ten zakopał broń w ogrodzie. J. Król został aresztowany przez NKWD 24.03.1945 r., uwięziony i deportowany do ZSRS. Trafił za Ural do łagru Resz w obwodzie swierdłowskim. Na dzień

20.10.1947 r. miał wyznaczony transport do Polski. Zaginął i dalsze jego losy nie są znane. *Źr.: 2, 7, 56, 96.*

Kubis Jan, żył 44 lata, ur. 5.02.1902 r. w Murawańcu pow. Kępno. Od kwietnia 1919 r. do grudnia 1920 r. brał udział w Powstaniu Wielkopolskim, w jednym z Powstań Śląskich oraz wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. W latach 1923-1924 odbył służbę w Wojsku Polskim, po czym do wybuchu II wojny światowej pracował jako leśniczy w dobrach należących do Kazimierza Putza i mieszkał w leśniczówce Raciniewo pow. Chełmno. Zmobilizowany do Wojska Polskiego w 1939 r. dostał się do niewoli niemieckiej i został osadzony w obozie jenieckim w Radomiu. Zwolniony z obozu pod koniec 1940 r. podjął pracę jako gajowy w dobrach hr. Alvenslebena w Izbicach koła Wałdowa pow. Chełmno, gdzie pracował do końca wojny. W sierpniu 1945 r. aresztowany przez UB w Bydgoszczy, podejrzany o przynależność do Armii Krajowej. Zwolniony po miesiącu przeniósł się z rodziną na Ziemię Odzyskane i podjął pracę jako leśniczy Leśnictwa Turowo w Nadleśnictwie Szczecinek. 23.11.1946 r. został zamordowany w swojej leśniczówce przez żołnierzy Armii Czerwonej. Razem z nim zginął Karol Kłapacz, przedstawiciel Zjednoczenia Przemysłu Drzewnego z Krakowa. *Źr.: 10.*

Ł

Łakomy Roman, żył 41 lat, ur. 2.08.1903 r. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1923 r. Leśniczy Leśnictwa Witrogoszcz w Nadleśnictwie Runowo. Zastrzelony przez żołnierza Armii Czerwonej w leśniczówce Witrogoszcz 11.02.1945 r. Jego bratanek leśnik z Promna Henryk Vogt w piśmie do Dyrekcji LP w Poznaniu z dnia 4.10.1945 r. napisał: „Wujek mój leśniczy państwowy Łakomy Roman został zastrzelony 11 lutego 1945 r. w czasie wykonywania obo-

wiązków służbowych, pozostawiając żonę z dwójkiem dzieci oraz dalsze trzy osoby, które były na jego utrzymaniu”. *Źr.: 3, 57, 85e.*

Łacki Józef, żył 46 lat, ur. 9.03.1899 r. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie, rocznik 1925/1926. Leśniczy Leśnictwa Cieszyny w Nadleśnictwie Mszano. W maju 1939 r. objął Leśnictwo Dobrzejewice w Nadleśnictwie Lipno. Podczas okupacji był komendantem placówki ZWZ-AK w Dobrzejewicach. Leśniczówka była miejscem schronienia dla wielu poszukiwanych działaczy podziemia niepodległościowego. W okresie okupacji udzielił schronienia co najmniej kilkudziesięciu osobom i dał zatrudnienie kilkudziesięciu innym ratując ich przed wywozem na roboty do Rzeszy. Wiosną 1945 r. na skutek donosu i fałszywych oskarżeń, został aresztowany przez NKWD i deportowany do ZSRS. Zmarł w łagrze na Uralu 22.09.1945 r. *Źr.: 2, 14, 40a, 56.*

Łuczak Szczepan Eugeniusz, żył 34 lata, ur. 26.12.1906 r. w Łodzi. Absolwent Wydziału Leśnego SGGW w Warszawie. Pracownik Instytutu Badawczego Lasów Państwowych, wcześniej (1935 r.) Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu i Wyłuszcarni Nasion w Kłosnowie. Zmobilizowany do Wojska Polskiego w marcu 1939 r. brał później udział w kampanii wrześniowej w stopniu podporucznika. Dostał się do niewoli sowieckiej i został uwięziony w specjalnym obozie jenieckim NKWD oficerów polskich w Kozielsku. Zamordowany przez NKWD w Lesie Katyńskim wiosną 1940 r. *Źr.: 7, 12, 12a, 14.*

Łukowicz Franciszek, żył 46 lat, ur. 3.12.1898 r. w Kościerzynie. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. Pracę w lasach państwowych podjął w 1922 r. Pracował w nadleśnictwach: Nakło, Kościerzyna i Kartuzy. W 1926 r. został rendantem kasy

leśnej w Nadleśnictwie Osie, następnie objął stanowisko leśniczego sekretarza Nadleśnictwa Osie. Aresztowany przez NKWD w Osiu 4.03.1945 r., więziony w obozie NKWD w Jabłonowie, a następnie wywieziony transportem kolejowym na Wschód. Zginął w nieustalonych okolicznościach. *Źr.: 2, 7, 14, 20, 25, 56, 73.*

M

Miśko Tadeusz, żył 51 lat, ur. 10.04.1889 r. w Harbutowicach pow. Wadowice. Gimnazjum z maturą ukończył w Krakowie. Studiował w Wyższej Szkole Rolniczej (Hochschule für Bodenkultur) w Wiedniu, absolwent Wydziału Rolniczo-Leśnego Uniwersytetu Poznańskiego w 1925 r. Nadleśniczy prywatnych lasów łabiszyńskich należących do majątku Lubostroń rodu Skórzewskich. Żołnierz września 1939 w stopniu porucznika. Dostał się do niewoli sowieckiej, przebywał w obozie jenieckim w Kozielsku. Zamordowany przez NKWD w Lesie Katyńskim wiosną 1940 r. Spoczywa na Polskim Cmentarzu Wojennym w Katyniu. *Źr.: 2, 7, 12, 12a, 14.*

Mościcki Sobiesław, żył 41 lat, ur. 13.08.1900 r. w Rogaticy w Bośni. Gimnazjum Klasyczne z maturą ukończył w Rzeszowie. W 1918 r. wstąpił ochotniczo do Polskiego Korpusu Posiłkowego w Bolechowie (dziś Ukraina). Internowany i wywieziony do szpitala Hust na Węgrzech, skąd zbiegł w maju 1918 r. Przez Przemyśl, Lwów i Kijów zmierzał do II Korpusu gen. Hallera, który w tym czasie został rozbit pod Kaniowem. W tej sytuacji wraz z braćmi, por. Adrianem Mościckim i kpt. Klemensem Mościckim, przedostał się przez Moskwę do Murmańska. W lipcu 1918 r. – drogą morską i przez Anglię – dotarł do Francji, do obozu polskiego w Sille de Guillaume. W Camp du Ruchard ukończył wojskową szkołę aspirantów-podchorążych. Rozkazem Dowództwa Wojsk Polskich w Paryżu w kwietniu 1919 r. został mianowany

na podporucznika. Do Polski wrócił z Armią Generała Hallera 15 maja 1919 r. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej w 64. Pułku Piechoty. Do rezerwy został zwolniony 19 listopada 1920 r. w stopniu porucznika. W 1920 r. podjął studia na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego. Po ich ukończeniu w 1924 r. objął służbę na stanowisku adiunkta leśnego w administracji Lasów Państwowych. W latach 1931-1939 pracował na stanowisku nadleśniczego Nadleśnictwa Kartuzy. Był prezesem Polskiego Związku Zachodniego w Kartuzach. Latem 1939 r. kapitan żandarmerii wojskowej Sobiesław Mościcki został zmobilizowany do Wojska Polskiego. Brał udział w kampanii wrześniowej. Dostał się do niewoli sowieckiej. Przebywał w obozie jenieckim w Starobielsku. Zamordowany przez sowieckie NKWD wiosną 1940 r. strzałem w tył głowy w więzieniu w Charkowie. Spoczywa na Polskim Cmentarzu Wojennym w Charkowie. *Źr.: 1, 7, 10, 12, 12a, 56.*

Motała Bronisław, żył 42 lata, ur. 21.01.1903 r. w Wysokiej pow. Kościan, syn Walentego. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie rocznika 1926/1927. Pracował w Nadleśnictwie Wielowieś na stanowisku nadzorcy leśnego, gajowego, następnie podleśniczego w kancelarii nadleśnictwa. Na krótko przed wojną, w 1938 r., objął stanowisko leśniczego sekretarza w Nadleśnictwie Świekatówko. Aresztowany przez Sowietów 11.02.1945 r. Deportowany na wschód. Zmarł w łagrze Roza koło Czelabińska w ZSRS 9.08.1945 r. *Źr.: 14, 20, 57.*

Muszyński Antoni, żył 39 lat, ur. 7.12.1906 r. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie. Leśniczy-sekretarz w Nadleśnictwie Czersk. Aresztowany przez Sowietów w lutym 1945 r., wywieziony na Wschód razem z Bolesławem Pieczką, leśniczym

Leśnictwa Odry. Zmarł w łagrze w Dźwińsku, 2.05.1945 r. *Źr.: 2, 14, 20, 37, 56.*

N

Nitkowski Ignacy, żył 32 lata, ur. 13.07.1908 r. w Głuchowie pow. Skierniewice. Absolwent Wydziału Leśnego SGGW w Warszawie w 1935 r. Taksator w Oddziale Urządzania Lasu w Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu. Żołnierz września 1939 r. w stopniu podporucznika. Brał udział w obronie Lwowa, walcząc z Niemcami. Dostał się do niewoli sowieckiej. Więziony w obozie jenieckim w Starobielsku. Zamordowany w trybie katyńskim w piwnicach siedziby NKWD w Charkowie wiosną 1940 r. Spoczywa na Polskim Cmentarzu Wojennym w Charkowie. *Źr.: 7, 12, 12a, 14, 25.*

Nowak Wincenty, żył 43 lata, ur. 9.06.1902 r. Leśniczy Leśnictwa Gródek w Nadleśnictwie Osie na Kociewiu. Aresztowany przez NKWD w Nowych Kraplewicach 15.02.1945 r. Deportowany na Wschód. Zmarł w sowieckim łagrze w Czelabińsku na terenie ZSRS 9.01.1946 r. *Źr.: 2, 14, 20, 56.*

Nowicki Franciszek (I), żył 45 lat, ur. 2.10.1895 r. w Salnie pow. Bydgoszcz. W 1912 r. ukończył Collegium Marianum w Pelplinie. Powołany do armii niemieckiej walczył pod Verdun, Champagne, Reins i we Flandrii. W 1918 r. zwolniony z wojska przebywał w szpitalu. W latach 1919-1923 studiował leśnictwo na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego. W międzyczasie brał ochotniczo udział w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r. W marcu 1924 r. podjął pracę w Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu. W latach 1928-1939 był nadleśniczym Nadleśnictwa Gniewowo koło Wejherowa. Żołnierz kampanii wrześniowej 1939 r. Dostał się do niewoli sowieckiej. Przebywał w obozie jenieckim NKWD w Kozielsku. Nazwisko jego znajduje się na liście jeńców

z 3 kwietnia 1940 r. poz. 1, których przekazano do dyspozycji NKWD w Smoleńsku. Wywieziony do Lasu Katyńskiego i tam zamordowany. Podczas ekshumacji zidentyfikowany pod nr. 2000 i złożony do bratniej mogiły trzeciej. Przy zwłokach znaleziono: legitymację urzędniczą wystawioną w Toruniu, dwa medaliki i krzyżyk na łańcuszku. Spoczywa na Polskim Cmentarzu Wojennym w Katyniu. *Źr.: 2, 7, 12, 12a, 36, 56.*

P

Pażątka-Lipiński Bernard, żył 54 lata, ur. 26.10.1890 r. Leśniczy Leśnictwa Zwierzyńiec w Nadleśnictwie Jamy. Aresztowany przez NKWD w lutym 1945 r., wywieziony transportem na Wschód. Zmarł w łagrze Złotousta na terenie ZSRS (Ural) w 1945 r. *Źr.: 2, 14, 56.*

Piechowski Dominik, żył 47 lat, ur. 8.08.1898 r. w Rucowych Lasach koło Osuszniczy na Kaszubach. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie w 1926 r. W 1930 r. mianowany na stanowisko leśniczego Leśnictwa Myłof w Nadleśnictwie Ryteł. Podczas okupacji zaangażowany w działalność konspiracyjną. Członek Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”. W 1944 r. osadzony przez Niemców w obozie koncentracyjnym w Stutthofie (numer obozowy 40 909), skąd udało mu się wydostać. Ponownie aresztowany przez Niemców, uciekł i ukrywał się w lesie. Po wkroczeniu Armii Czerwonej oskarżony o współpracę z „Gryfem Pomorskim”. Aresztowany przez NKWD i deportowany do ZSRS, do łagru na Uralu, gdzie zmarł w 1945 r. *Źr.: 2, 14, 25, 37, 56.*

Pieczka Bolesław, żył 40 lat, ur. 10.06.1905 r. w Bysławiu pow. Tuchola. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie 1925/1926. Leśniczy Leśnictwa Odry w Nadleśnictwie Czersk. Po wkroczeniu Armii Czerwonej aresztowany przez NKWD

23.02.1945 r. i wywieziony w głąb ZSRS. Zmarł w obozie w Kopiejsku 17.09.1945, po-
grzebany w mogile zbiorowej. *Źr.: 2, 14, 25,
37, 56, 71.*

Prądyński Józef, żył 49 lat, ur. 12.09.
1896 r. w Karpinie koło Chojnic. Leśniczy Le-
śnictwa Sucha w Nadleśnictwie Świekatow-
ko. Po wkroczeniu Armii Czerwonej, aresz-
towany przez NKWD w lutym 1945 r. Depor-
towany do ZSRS. Zmarł z wycieńczenia
w obozie Roza pod Czelabińskiem w 1945 r.
Źr.: 2, 14, 57, 59, 87.

R

Roskosz Karol, żył 59 lat, ur. 20.04.1886 r.
w Biskach pow. Rybnik. W latach 1921-1930
kierownik zarządca Nadleśnictwa Twaroż-
nica. Od lipca 1930 r. leśniczy Leśnictwa
Dębowa Łąka w Nadleśnictwie Mszano pow.
Brodnica. Członek Polskiego Związku Za-
chodniego. Żołnierz ZWZ-AK. Aresztowany
przez NKWD w lutym 1945 r., deportowany
na Wschód. Zmarł w obozie w Tagrze Sie-
wierna Grynia na terenie ZSRS w 1945 r.
Źr.: 2, 14, 56.

S

Smoliński Franciszek, żył 41 lat, ur. 23.08.
1903 r. Gajowy w Leśnictwie Łąkorz w Nad-
leśnictwie Łąkorz. Po wkroczeniu Armii
Czerwonej zaginął 5.02.1945 r. uprowadzony
z osady leśnej „Białe” przez żołnierzy sowiec-
kich wraz z zamieszkałym tamże robotnikiem
leśnym Alojzym Hejke. Żaden z uprowadzo-
nych nie powrócił. *Źr.: 14, 56, 85b.*

Stormann Marcin żył 61 lat, ur. 1.11.
1883 r. w Modziewie pow. bytowski. Leśniczy
ze Starego Mostu w Nadleśnictwie Osuszni-
ca, wcześniej był leśniczym Leśnictwa Szla-
ga w Nadleśnictwie Lubichowo. Po wkro-
czeniu Sowietów w 1945 r. aresztowano go
i wieziono do obozu pracy na Ural. Nie
przeżył transportu, zmarł 14.04.1945 r.

w Kopiejsku za Czelabińskiem. *Źr.: 2, 33, 34,
56, 97.*

Sychmeller Jan, żył 45 lat, ur. 7.02.1900 r.
Leśniczy Leśnictwa Hłowo w Nadleśnictwie
Dwukoły, powiat Działdowo, w latach 1925-
1939. We wrześniu 1939 r. po wkroczeniu
Niemców do Polski przeniósł się z żoną i dzieć-
mi do swojego brata Izzydora, który mieszkał
we wsi Mermet na Pomorzu. Tam przeżył
wojnę aż do wkroczenia Armii Czerwonej
w lutym 1945 r. Aresztowany wraz z innymi
Polakami przez NKWD i transportowany do
łagru na terenie ZSRS. Według relacji świad-
ka, siostrzeńca Anastazego Cherka (który
szczęśliwie powrócił ze zsyłki), leśniczy Jan
Sychmeller, schorowany, wycieńczony zmarł
podczas transportu na Wschód 13.04.1945 r.
Miejsce pochówku nieznane. *Źr.: 3, 85d.*

Szymkowski Stefan, żył 49 lat, ur. 30.08.
1895 r. w Bugaju koło Wrześni. Leśniczy Le-
śnictwa Tokary w Nadleśnictwie Konstancje-
wo, a od 1943 r. leśniczy Leśnictwa Szabda
w Nadleśnictwie Mszano. Aresztowany przez
NKWD w lutym 1945 r. Zmarł w transporcie
kolejowym podczas deportacji na Wschód,
w marcu 1945 r. Na postoju ciało wyrzuco-
ne z pociągu, miejsce pogrzebania nieznane.
Źr.: 2, 14, 56, 60.

T

Tockiewicz Bolesław, żył 48 lat, ur.
16.04.1895 r. w Łązynie. Absolwent kursu
zawodowego w Państwowej Szkole dla Le-
śniczych w Margoninie w 1925 r. Zdał eg-
zamin państwowy na leśniczego w 1926 r.
Leśniczy Leśnictwa Rejna w Nadleśnictwie
Gniewkowo na Kujawach. Podczas okupacji,
w 1942 r. deportowany przez Niemców do
pracy w Leśnictwie Bórlipy w Nadleśnictwie
Różana w powiecie wołkowyskim (dzisiaj
Białoruś). 3.04.1943 r. został zamordowany
na terenie Puszczy Różańskiej, prawdopo-
dobnie przez „tajnych funkcjonariuszy NKWD

na powiat wołkowyski” pod zarzutem współdziałania z polskim oddziałem partyzanckim Armii Krajowej. *Źr.: 2, 14, 57, 70.*

Z

Zacher Rudolf, żył 41 lat, ur. 11.04.1899 r. w Jaworznie pow. Chrzanów. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. Odbił studia na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1921-1925. Od 1926 r. pełnił służbę w Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu na stanowisku adiunkta leśnego, najpierw w Dyrekcji, następnie w nadleśnictwach Ryteł i Kartuzy. Od 1938 r. do wybuchu II wojny światowej był nadleśniczym Nadleśnictwa Mestwinowo koło Starogardu. Zmobilizowany do Wojska Polskiego w sierpniu

1939 r. Po 17 września 1939 dostał się do niewoli sowieckiej, przebywał w obozie jeńnickim w Starobielsku. Zamordowany przez NKWD, prawdopodobnie wiosną 1940 r. Z obozu w Starobielsku wysłał kilka kartek do rodziny. Brak jednak jego nazwiska na listach wywozowych z obozu i jego nazwiska na tabliczkach pamiątkowych na Polskim Cmentarzu Wojennym w Charkowie. *Źr.: 2, 12, 12a, 14, 36, 56.*

Ż

Żynda Józef, żył 43 lata, ur. 16.11.1902 r. Gajowy w Nadleśnictwie Jamy koło Grudziądza. Aresztowany przez Sowieców wiosną 1945 r. i zamordowany 4.05.1945 r. w obozie przejściowym NKWD w Hławie. *Źr.: 14, 56.*

ZGINĘLI Z RĄK ORGANÓW BEZPIECZEŃSTWA (UB, MO)

K

Kucharski Jan, żył ok. 21 lat. Leśniczy w Nadleśnictwie Bydgoszcz. Prawdopodobnie związany z powojenną konspiracją antykomunistyczną. Zmarł w 1951 r. w Bydgoszczy w wyniku tortur stosowanych wobec niego w Wojewódzkim Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego. *Źr.: 59.*

N

Nałęcz Konrad, żył 40 lat, ur. 2.01.1907 r. w Młyńcu pow. Toruń. Ukończył Gimnazjum Klasyczne w Toruniu. Absolwent Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Margoninie 1927/1928. Od 20.08.1928 r. rozpoczął praktykę zawodową w Nadleśnictwie Wejherowo. W 1933 r. przeniósł się w Bory Tucholskie, gdzie objął Leśnictwo Okrąglik, a od 15.12.1936 r. Leśnictwo Olszyny w Nadleśnictwie Giełdon. Po wybuchu II wojny światowej pozostał w miejscu zamieszkania i pracy. W 1941 r. przystąpił

do Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”. Został komendantem Komendy Gminnej „Gryfa” w Rytle, następnie Komendy Powiatowej „Gryfa” w Chojnicach. Był też zastępcą dowódcy oddziału partyzanckiego Jana Knuta w oddziale „Żubr”. 6.03.1944 r. aresztowany przez gestapo, 28.04.1944 r. osadzony w KL Stutthof. Oznaczony numerem 34 318 jako więzień polityczny. W styczniu 1945 r. uczestniczył w ewakuacji obozu. Po zakończeniu wojny wrócił do pracy na stanowisku leśniczego Leśnictwa Olszyny. Inwigilowany przez komunistyczny aparat bezpieczeństwa, przesłuchiwany, nękanym przez funkcjonariuszy UB podupadł na zdrowiu i zmarł w 1947 r. *Źr.: 2, 7, 18, 43, 51, 56, 86.*

P

Płoszyński Władysław, żył 64 lata, ur. w 1881 r. w Parlinku koło Mogilna. Inżynier leśnik, nadleśniczy Nadleśnictwa Dwukoły, do którego przeszedł z Nadleśnictwa Warlu-

bie w końcu 1936 r. Po zakończeniu okupacji niemieckiej, w marcu 1945 r. podjął pracę na stanowisku nadleśniczego Nadleśnictwa Dwukopy. 19.06.1945 r. został zastrzelony razem z sekretarzem nadleśnictwa Stanisławem Miszewskim w lasach pod Mławą przez funkcjonariusza komunistycznego Urzędu Bezpieczeństwa z Mławy, Bolesława Chocholskiego. *Źr.: 2, 7, 14, 26, 98.*

S

Sikorski Jan, żył 24 lata, ur. 24.05.1922 r. w Bładowie koło Tucholi. Przed wojną odbywał przedszkolną praktykę leśną z zamiarem podjęcia nauki w Państwowej Szkole dla Leśniczych w Margoninie. Wybuch wojny pokrzyżował te plany. Podczas okupacji niemieckiej był dowódcą grupy partyzanckiej działającej w ramach Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”, a później w strukturach Armii Krajowej. Używał pseudonimów Janek i Wilk. Po zakończeniu działań wojennych został leśniczym Leśnictwa Kuźnica w Nadleśnictwie Warlubie (dzisiaj na granicy nadleśnictw: Osie i Dąbrowa w Borach Tucholskich). Wobec represji, prześladowań i zbrodni sowieckich związał się z podziemiem niepodległościowym. Aresztowany przez funkcjonariuszy UB w Lipinkach 3.06.1946 r. Żołnierz Niezłomny, zginął w mundurze leśnika polskiego podczas próby odbicia go i walki stoczonej przez partyzantów oddziału „Małego” (Władysława Chelińskiego) z grupą specjalną MO-UB na skraju lasu pod Lipinkami. *Źr.: 14, 27.*

Szwarcacki Alojzy, żył 46 lat, ur. 5.01.1903 r. w Rybnie pow. lubawski (brat Leonarda Szwarcackiego, sekretarza Nadleśnictwa Trzebczyna, zamordowanego przez Niemców w Rudzkim Moście jesienią 1939 r.). Ukończył szkołę powszechną. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. W 1927 r. podjął pracę w Lasach Państwowych, w ostatnich latach przed

wojną był leśniczym w kancelarii Nadleśnictwa Twarożnica. Zachował stanowisko sekretarza leśnego podczas okupacji niemieckiej. Aresztowany przez NKWD w 1945 r. i wywieziony do łagru na Ural (ZSRS), skąd wrócił skrajnie wycieńczony w 1946 r. Przeniósł się z rodziną do Darzłubia, gdzie w nadleśnictwie podjął pracę na stanowisku leśniczego sekretarza. Inwigilowany, przesłuchiwany, nękanym przez komunistyczny Urząd Bezpieczeństwa. Zmarł w wieku 46 lat, 27.04.1949 r. w Darzłubiu. W akcie zgonu jako przyczynę śmierci zapisano „udar mózgu”. *Źr.: 1, 2, 3, 56, 85c.*

U

Usov Bonewicz Bolesław, żył 41 lat, ur. 18.07.1913 r. w Rypinie jako syn Jana i Leokadii z domu Bonewicz. Ukończył szkołę powszechną oraz Gimnazjum Klasyczne w Brodnicy. Aktywnie działał w Związku Harcerstwa Polskiego dochodząc do stopnia instruktor-skiego. W latach 1934-1935 odbył służbę w Wojsku Polskim. Wstąpił na Wydział Leśny SGGW w Warszawie, który ukończył w 1939 r. i podjął pracę w Dyrekcji Lasów Państwowych w Warszawie w drużynie urzędzeniowej. W sierpniu 1939 r. zmobilizowany do 33. pułku piechoty Legii Akademickiej brał udział w obronie Warszawy. Po kapitulacji włączył się w tworzenie i działalność Szarych Szeregów. Uczestniczył w konspiracyjnych kursach w Szkole Podchorążych ZWZ. W 1941 r. przeniósł się wraz z rodziną na teren Ordynacji Zamojskiej, gdzie został nadleśniczym w Hucie Krzeszowskiej. Włączył się w działalność polskiego podziemia niepodległościowego. Aresztowany wraz z grupą pracowników nadleśnictwa i osadzony w więzieniu gestapo w Biłgoraju 10.09.1943 r. Przeszedł brutalne śledztwo. Więźniów uwolnili partyzanci z połączonych oddziałów AK i NSZ pod dowództwem kpt. Tadeusz Sztumberk-Rychtera ps. Żegota 24.09.1943 r. Usov i kilku innych więźniów

byli wyniesieni na noszach. Po powrocie do zdrowia Bolesław Usow wstąpił do oddziału NOW-AK Franciszka Przysiężniaka ps. Ojciec Jan. Przyjął pseudonim Konar. Dowodził szeregiem akcji zbrojnych oddziału przeciwko Niemcom, w tym podczas dużej bitwy partyzanckiej na Porytowym Wzgórzu w Lasach Janowskich 14.06.1944 r. Po wkroczeniu Armii Czerwonej trwało intensywne „polowanie” na dowódców polskiej partyzantki. Do wiosny 1945 r. Usow był komendantem Narodowej Organizacji Wojskowej (NOW) w Jarosławiu. Wobec zagrożenia życia przeniósł się na „ziemie odzyskane”. Podjął pracę na stanowisku nadleśniczego Nadleśnictwa Kwidzyn. Intensywnie inwigilowany przez komunistyczny Urząd Bezpieczeństwa. Aresztowany i osadzony na zamku lubelskim. Zwolniony po interwencji dowódców rosyjskiej partyzantki, którym podczas wojny ratował życie we wspólnych akcjach na Lubelszczyźnie. Powrócił na stanowisko nadleśniczego w Kwidzynie. Zwalczany przez lokalnych i regionalnych aktywistów PZPR, fałszywie oskarżany i nękany w pracy zawodowej. Zginął 30.07.1954 r. w wypadku motocyklowym po zderzeniu z „zieloną wojskową ciężarówką”, która zajęła mu drogę w centrum Kwidzyna. Nadleśniczy Bolesław Usow ps. Konar

został pochowany na cmentarzu św. Jakuba w Toruniu. Pogrzeb był wielką demonstracją patriotyczną. Uczestniczyło w nim kilka tysięcy osób. Sprawcy wypadku nigdy nie zostali ujawnieni, ani nie ponieśli konsekwencji. Sprawę zatuszowano. Źr.: 7, 13, 27, 40b.

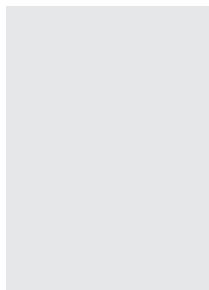
W

Wysocki Jerzy, żył 41 lat, ur. 27.07.1905 r. w Budkowie na Wołyniu. Absolwent Wydziału Leśnego SGGW w Warszawie. Przed wojną pracował na terenie Dyrekcji LP w Warszawie (1927-1934) i Dyrekcji LP w Łucku (1934-1939), a w czasie wojny na terenie Dyrekcji LP Łuck (1939-1941) i w Lublinie (1941-1945). Świadek zbrodni nacjonalistów ukraińskich na ludności polskiej. Współpracował z Armią Krajową. Od 1.05.1945 r. do lipca 1946 r. był nadleśniczym Nadleśnictwa Zamrzenica w Dyrekcji LP w Toruniu, po czym objął stanowisko nadleśniczego Nadleśnictwa Solec Kujawski. Ciężko ranny w wyniku postrzelenia przez funkcjonariusza UB na ulicy w Bydgoszczy 21.11.1946 r., zmarł w szpitalu. Pochowany w Solcu Kujawskim przy kościele pw. św. Stanisława. Przyczyny zbrodni, pomimo procesów sądowych, nigdy nie zostały wyjaśnione. Źr.: 14, 27, 38.

LEŚNICY Z POMORZA, KUJAW ORAZ TERENÓW PRZYLEGŁYCH pomordowani i polegli w latach 1939-1956

Puste prostokąty umieszczono przy nazwiskach leśników, których zdjęć wydawca nie posiadał w dniu oddania publikacji do druku.

ZGINĘLI Z RĄK NIEMIECKICH

**Andrzejewski Feliks
Leśniczy**

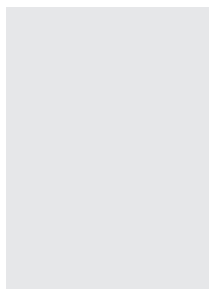
**Balawelder Artur
Leśniczy sekretarz**

**Bartkowski Feliks
Leśniczy**

**Bartol Józef
Leśniczy**

**Belczewski Jan
Leśniczy**

**Berwid Jan
Inspektor**

**Bielowski Witold
Nadleśniczy**

**Bińczyk Jan
Leśniczy**

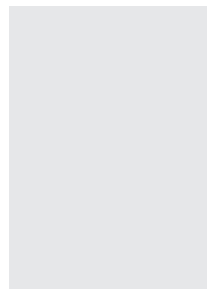
**Bocian Konrad
Leśniczy sekretarz**

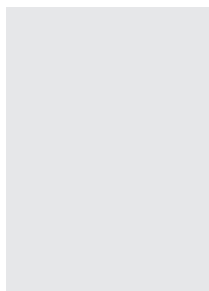
**Bosy Ludwik
Podleśniczy**

**Breier Franciszek
Leśniczy**

**Ceynowa Franciszek
Leśniczy**

**Ciećwierski Józef
Gajowy**

**Ciesielski Józef
Leńniczy**

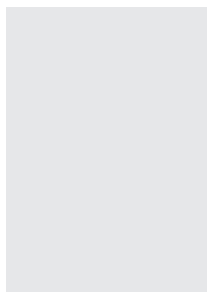
**Cwojda Czesław
Podleńniczy sekretarz**

**Czechowski Eugeniusz
Nadleńniczy**

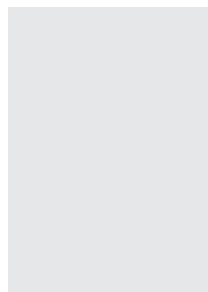
**Czwojda Józef
Leńniczy**

**Dębicki Mieczysław
Referent w DLP**

**Donarski Jan
Leńniczy**

**Drzazgowski Czesław
Leńniczy**

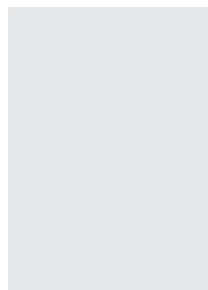
**Dulski Stanisław
Leńniczy**

**Dutkiewicz Norbert
Nadleńniczy**

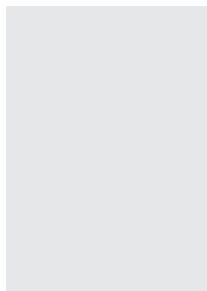
**Dziurla Franciszek
Leńniczy**

**Erdmann Franciszek
Leńniczy**

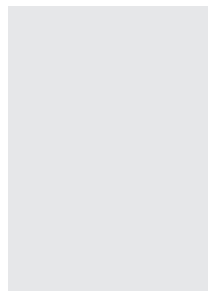
**Erdman Jan Tadeusz
Leńniczy**

**Freitag (Freytag) Karol
Nadleńniczy**

**Freier (Frajer) Artur
Leńniczy**

**Galas Henryk
Taksator w DLP**

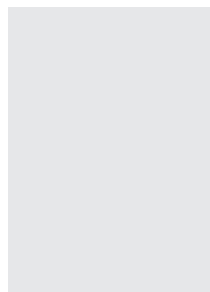
**Gawin Piotr
Leśniczy**

**Gostomski-Jakusz
Augustyn Wacław
Leśniczy**

**Górski Franciszek
Nadleśniczy**

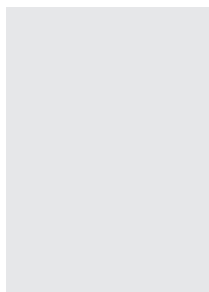
**Gról Feliks
Leśniczy**

**Grzenkowicz Józef
Podleśniczy sekretarz**

**Grzonkowski Dominik
Leśniczy**

**Gulgowski Albin
Leśniczy**

**Guz Franciszek
Leśniczy**

**Hadyński Izidor
Podleśniczy**

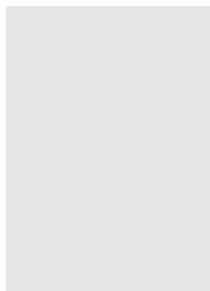
**Harmaciński Franciszek
Leśniczy**

**Hlebowicz Anatol
Leśniczy**

**Hlebowicz Jerzy
Leśniczy**

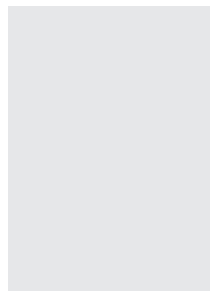
**Idzikowski Stanisław
Leśniczy**

**Jabłoński Michał
Leśniczy**

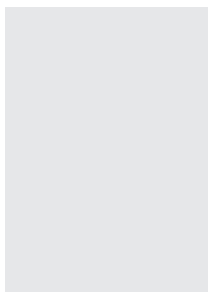
**Jakubowski Marceł
Leśniczy**

**Jędrzejowski Mieczysław
Leśniczy**

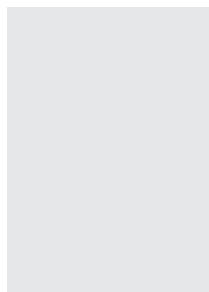
**Joachimiak Stanisław
Leśniczy**

**Jonas Leon
Gajowy**

**Kaczyński Paweł
Podleśniczy sekretarz**

**Kalinowski Antoni
Gajowy**

**Kamiński Konstanty
Nadleśniczy**

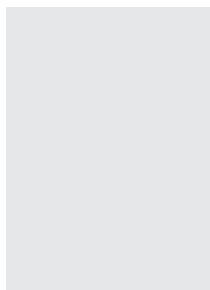
**Kamiński Walenty
Leśniczy**

**Karasiewicz Mieczysław
Leśniczy**

**Kaźmierczak Wincenty
Leśniczy**

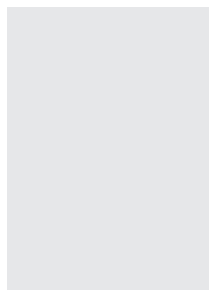
**Kaźmierski Józef
Leśniczy**

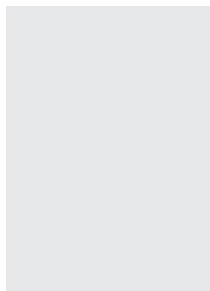
**Kijek Marian
Leśniczy sekretarz**

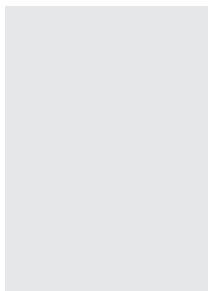
**Klonowski Feliks Marcin
Gajowy**

**Knitter Jan
Leśniczy**

**Kociemski Wincenty
Leśniczy**

**Krakowski Jan
Gajowy**

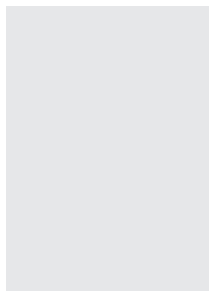
**Kramer Franciszek
Podleśniczy sekretarz**

**Kreft (Krefta) Leon
Leśniczy**

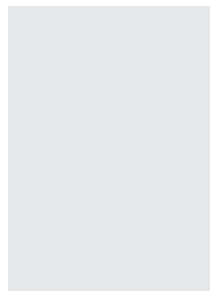
**Kryn Brunon
Leńniczy**

**Krzyżanowski Szczepan
Gajowy**

**Kudłowicz Mikołaj
Nadleńniczy**

**Kuligowski Stanisław
Gajowy**

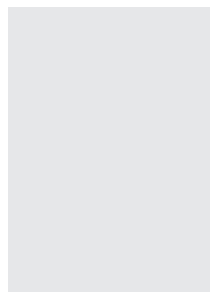
**Kuniewski Roman
Nadleńniczy**

**Łatawiec Marian
Leńniczy**

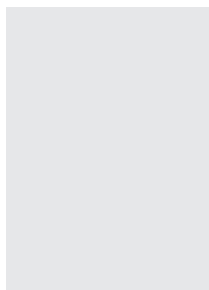
**Lewandowski Stanisław
Leńniczy**

**Lis Walenty
Leńniczy**

**Lorkiewicz Teofil
Dyrektor**

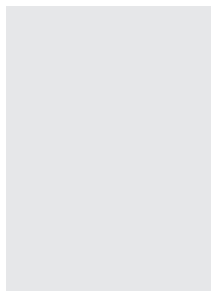
**Lux Władysław
Kierownik w DLP**

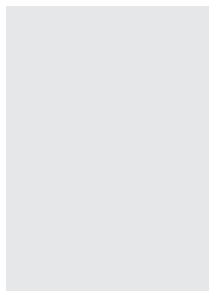
**Łubniewski Adam
Gajowy**

**Machuta Franciszek
Leńniczy sekretarz**

**Majewski Bolesław
Kierownik Gospodarstwa
Łąkowego**

**Makowski Stanisław
Gajowy**

**Malinowski Czesław
Leńniczy sekretarz**

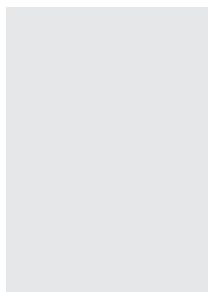
**Mazurowski Franciszek
Leńniczy sekretarz**

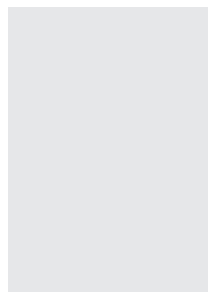
**Mąka Bolesław
Leśniczy**

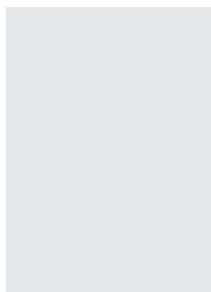
**Mechliński Norbert
Leśniczy**

**Meller Franciszek I
Leśniczy**

**Meller Franciszek II
Leśniczy**

**Mieczkowski Eugeniusz
Leśniczy**

**Miotk Leon
Podleśniczy**

**Mituła Władysław
Leśniczy**

**Mlczoch Władysław
Kierownik w DLP**

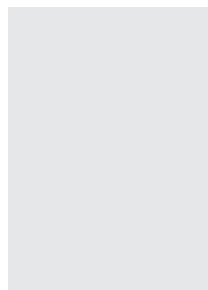
**Mrzyk Wiktor
Leśniczy**

**Musiałowicz Marian
Nadleśniczy**

**Muszkieta Władysław
Podleśniczy sekretarz**

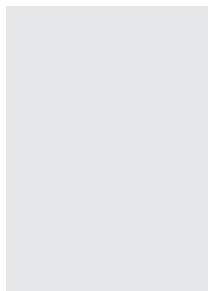
**Nagiewicz Antoni
Gajowy**

**Naskręt Michał
Leśniczy**

**Nelke Władysław
Leśniczy**

**Nowakowski Jan
Leśniczy**

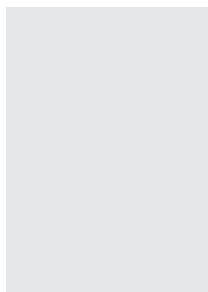
**Nowicki Franciszek II
Leśniczy sekretarz**

Nowosielski Stanisław
Leśniczy sekretarz

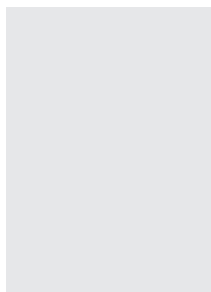
Nych Michał
Podleśniczy

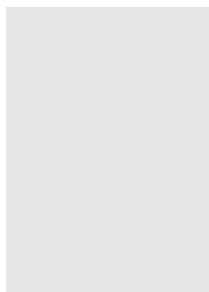
Ohl Zygmunt
Nadleśniczy

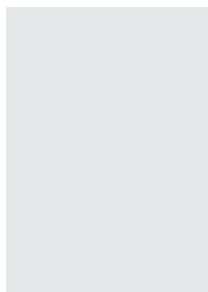
Ossowski Benedykt
Leśniczy

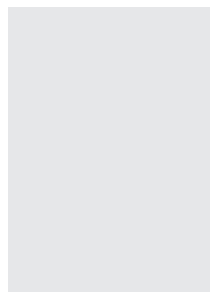
Ostojki Bronisław Stefan
Leśniczy

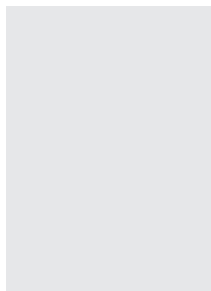
Pasternacki Stanisław
Gajowy

Pawlicki Jan
Gajowy

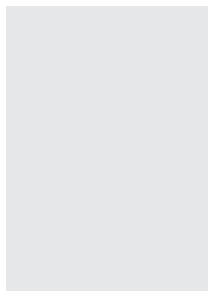
Pietrzak Feliks
Gajowy

Połom Józef
Kierownik tartaku

Reichelt Ludwik
Leśniczy

Rogaliński Tadeusz
Leśniczy

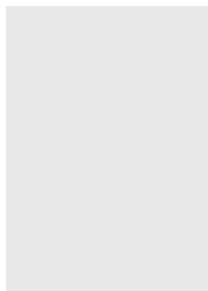
Rogocki Augustyn
Leśniczy

Rychlicki Franciszek
Gajowy

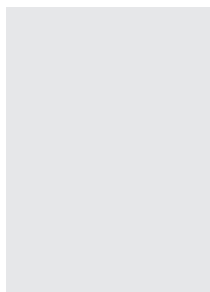
Rygulski Stanisław
Leśniczy

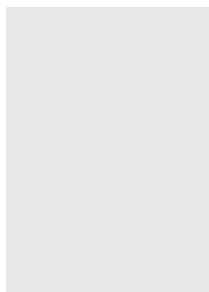
Rzerzycha Leopold
Leśniczy

Sajdak Józef Czesław
Nadleśniczy

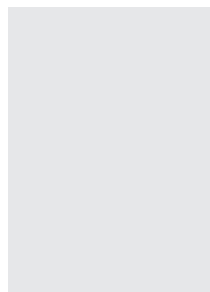
**Senski Antoni
Gajowy**

**Serafin Jan
Leńniczy**

**Sierosławski Bronisław
Nadleńniczy**

**Sobiech Stanisław
Gajowy**

**Sroczyński Teodor
Adiunkt leśny**

**Stach Józef
Podleńniczy**

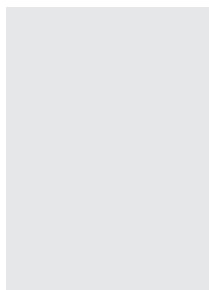
**Stanisławski Stanisław
Leńniczy**

**Stawski Alojzy
Leńniczy**

**Stawski Stanisław
Leńniczy**

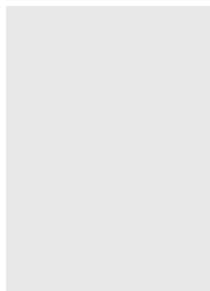
**Stokwiz Mieczysław
Leńniczy**

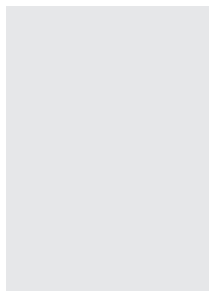
**Strojek Michał
Nadleńniczy**

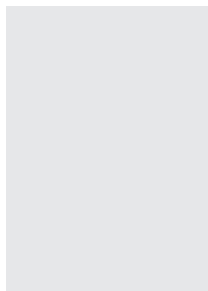
**Styś Józef
Podleńniczy**

**Szatten Jan
Leńniczy**

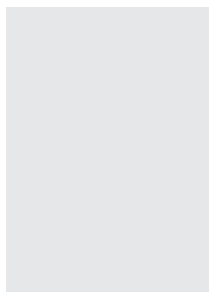
**Szeleziński Klemens
Leńniczy**

**Szkaradnik Klemens
Leńniczy**

**Szklarek Jan
Leńniczy**

**Szmolke Marceli
Leśniczy**

**Szornak Józef
Leśniczy**

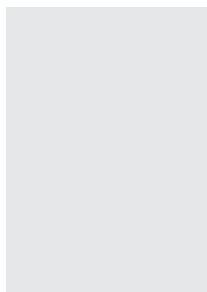
**Szulc Stanisław
Leśniczy sekretarz**

**Szwaracki Leonard
Leśniczy sekretarz**

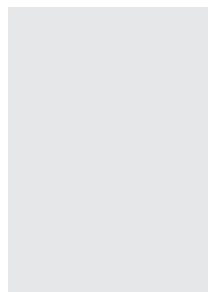
**Szwarc Ferdynand
Leśniczy**

**Szymanek Jan
Leśniczy**

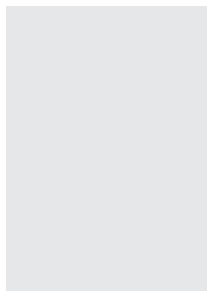
**Szymański Medard
Praktykant leśny**

**Świeżyński Antoni
Leśniczy**

**Talaśka Bronisław
Leśniczy**

**Tchórz Józef
Pracownik lasów miejskich**

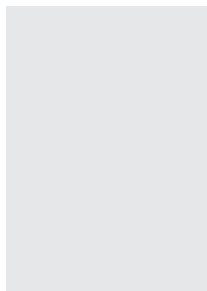
**Tinz Antoni
Nadleśniczy**

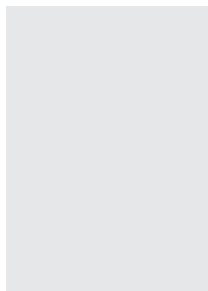
**Tokarski Aleksander
Gajowy**

**Tomaszek Antoni
Nadleśniczy**

**Turdisek Witold
Kierownik w DLP**

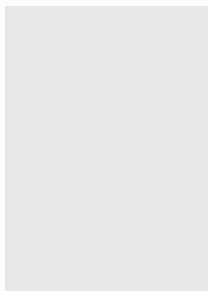
**Tychman Stanisław
Leśniczy**

**Vogt Oskar
Leśniczy**

**Wardyn Feliks
Leśniczy**

**Wazacz Eryk
Podleśniczy**

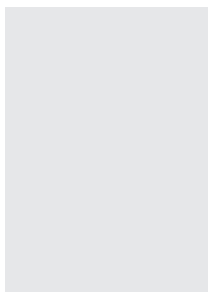
**Wenclewski Stanisław
Leśniczy**

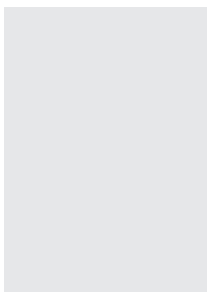
**Wilczek Józef
Leśniczy**

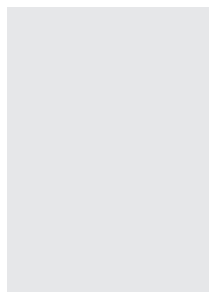
**Wilgocki Marian
Nadleśniczy**

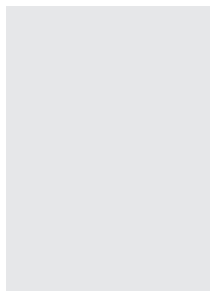
**Wojciechowski Stanisław
Gajowy**

**Wroński Franciszek
Gajowy**

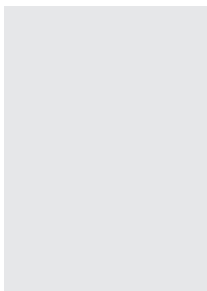
**Zawistowski Florian
Leśniczy**

**Zieliński Edmund
Podleśniczy**

**Zimny Stefan
Leśniczy**

**Ziółkowski Mieczysław
Rewident w DLP**

**Zywert Marcja
Leśniczy**

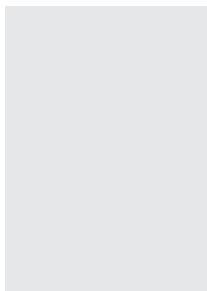

**Żychliński Zbigniew
Leśniczy sekretarz**

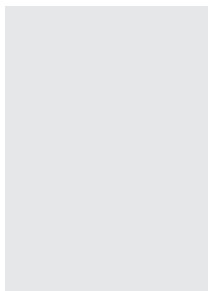
ZGINĘLI Z RĄK SOWIECKICH

Banc Józef
Leśniczy

Błażewicz Bolesław
Inspektor w DLP

Bolik Wiktor
Nadleśniczy

Ciechowski Feliks
Leśniczy

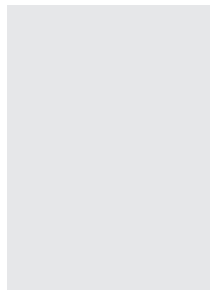
Drecki Edmund
Nadleśniczy

Gilgenast Teofil
Leśniczy

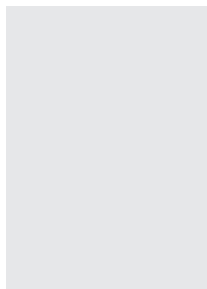
Gliniecki Jan
Leśniczy

Jankowski Emanuel
Leśniczy

Kiszkiel Bolesław
Nadleśniczy

Konieczny Antoni
Leśniczy

Kotula Władysław
Nadleśniczy

Król Józef
Leśniczy

Kubis Jan
Leśniczy

Łakomy Roman
Leśniczy

Łacki Józef
Leśniczy

Łuczak Szczepan
Adiunkt naukowy

Eukowicz Franciszek
Leńniczy sekretarz

Miśko Tadeusz
Nadleńniczy

Mościcki Sobiesław
Nadleńniczy

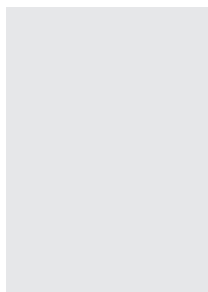
Motała Bronisław
Leńniczy sekretarz

Muszyński Antoni
Leńniczy sekretarz

Nitkowski Ignacy
Taksator w DLP

Nowak Wincenty
Leńniczy

Nowicki Franciszek I
Nadleńniczy

Pażątka-Lipiński Bernard
Leńniczy

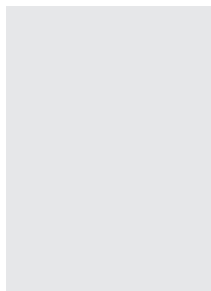
Piechowski Dominik
Leńniczy

Pieczka Bolesław
Leńniczy

Prądzyński Józef
Leńniczy

Roskosz Karol
Leńniczy

Smoliński Franciszek
Gajowy

Storman Marcin
Leńniczy

Sychmeller Jan
Leńniczy

Szymkowski Stefan
Leśniczy

Toczkiewicz Bolesław
Leśniczy

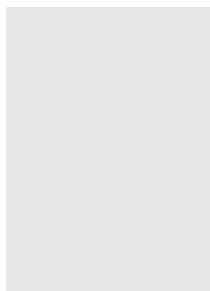

Zacher Rudolf
Nadleśniczy

Żynda Józef
Gajowy

ZGINĘLI Z RĄK ORGANÓW BEZPIECZEŃSTWA (UB, MO)

Kucharski Jan
Leśniczy

Nałęcz Konrad
Leśniczy

Płoszyński Władysław
Nadleśniczy

Sikorski Jan
Leśniczy

Szwaracki Alojzy
Leśniczy sekretarz

Usow Bolesław
Nadleśniczy

Wysocki Jerzy
Nadleśniczy

ŹRÓDŁA DO LEKSYKONU:

PUBLIKACJE:

1. *60 lat leśnictwa na ziemi pomorsko-kujawskiej*, opracowanie zbiorowe, Bydgoszcz 1989.
2. *Almanach leśny. 25 lat leśnictwa gdańskiego 1945-1970*, opracowanie zbiorowe, Gdańsk 1971.
3. *Almanach leśny. Rocznik personalny administracji Lasów Państwowych*, Warszawa 1933.
- 3a. Antowski A., *Poznańscy leśnicy w służbie Wielkopolski Walczącej 1939-1945*, Poznań 2016, s. 157-163.
4. Bretes J., *Leśniczy Michał Naskręt*, [w:] Solecki Peryskop, nr 4 (174)/2006 s. 9-10.
5. Bojarska B., *Eksterminacja inteligencji polskiej na Pomorzu gdańskim. Wrzesień - grudzień 1939*, Instytut Zachodni, Poznań 1972.
6. Bojarska B., *Piaśnica*, Wydawnictwo BiT Gdańsk, Wydanie IV, Wejherowo 2009.
7. Borczyński M., *Almanach polskich leśników kombatantów i ofiar II wojny światowej*, Poznań 1997.
8. Bork B., *Kamień, Grabowiec, Przetoczyno*, Zeszyt 4, Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie w Szemudzie, Bojan 1993, s. 55.
9. Bork B. *Wrzesień 1939 roku na Wybrzeżu. Kronika wydarzeń*, Rekowo 2000.
10. Chałupka W., *Leśnicy w Powstaniu Wielkopolskim 1918-1919. Słownik biograficzny*, Poznań 2021.
11. Chrzanowski T., *Wojenne losy rodziny Stawskich i Kinelskich*, [w:] Życie Lasów Kujawsko-Pomorskich. Biuletyn Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu nr 1/2023 i nr 2/2023.
12. Chrzanowski T., *Dwunastu z Listy Katyńskiej*, [w:] *Leśnicy polscy, ofiary Zbrodni Katyńskiej*, Polskie Towarzystwo Leśne Oddział w Toruniu, Toruń 2020, s. 77-105.
- 12a. Skowronek T., *Leśnicy w grobach Katynia, Charkowa, Miednoje, Bykowni, Kuropat*, [w:] *Leśnicy polscy, ofiary Zbrodni Katyńskiej*, Polskie Towarzystwo Leśne Oddział w Toruniu, Toruń 2020, s. 34-76.
13. Chrzanowski T., *Ofiara nieznanego sprawcy*, [w:] *Nasz Dziennik*, 20.06.2023 r., s. 12-13.
14. Chrzanowski T., Sokołowski M., *Leśnicy regionu kujawsko-pomorskiego polegli i pomordowani w latach 1939-1956*, [w:] *Leśnicy dla Niepodległej*, Polskie Towarzystwo Leśne Oddział w Toruniu, Toruń 2018, s. 396-415.
15. Ciechanowski K., *Obsada personalna TOW „Gryf Pomorski”*, [w:] *Pomerania* nr 1977/5.
16. Drywa D., *Sauberungsaktion na Pomorzu Gdańskim w świetle dokumentów KL Stutthof (1939-1942)*, Sztutowo 2015.
17. Gąsiorowski A., Steyer K., *Członkowie TOW „Gryf Pomorski” w KL Stutthof*, Sztutowo 2016, str. 58.
18. *Gniewnie szumią las*, Opracowanie zbiorowe, Wydawnictwo MON, Warszawa 1982.
19. Informacje dotyczące leśniczych: A. Freyer, L. Rzerzycho, F. Zawistowski, F. Ceynowa i S. Rygulski uzyskane z IPN w Gdańsku - Sygn. akt S 56.2011. Zn z 3.10.2023 r.
20. Jastrzębski W., *W dalekim obcym kraju. Deportacje Polaków z Pomorza do ZSRR w 1945 roku*, (informacje o leśnikach: Ciechowski Feliks, Łukowicz Franciszek, Nowak Wincenty, Motała Bronisław, Muszyński Antoni), Bydgoszcz 1990.
21. Jastrzębski W., *Terror i zbrodnia*. Wyd. Interpress, Warszawa 1974.
22. Jażdżewski K., *Kościerskie lasy. Nadleśnictwo Kościerzyna 1781-2006*, Kościerzyna – Gdańsk 2006, s. 44-45.
23. Krotofil M., Rozykowski W., *Słownik biograficzny powiatu toruńskiego. Tom V*, Starostwo Powiatowe w Toruniu, Toruń 2022, s. 25-32.
- 23a. Kozyra J., *Udział leśników w ruchu oporu i walkach partyzanckich na Śląsku w okresie II wojny światowej*, [w:] *Sylvan*, nr 10, 11, 12 z 1981 r., s. 65-68.
24. Kuciński J., *Udział leśników polskich w ruchu oporu i walkach partyzanckich na Pomorzu w okresie II wojny światowej*, [w:] *Sylvan* nr10, 11, 12 z 1981 ss. 75-80.
- 24a. Lanc J., Lanc M., Rożek E., Zieliński H., *Leśniewo. Dzieje wsi i parafii*, Wydawnictwo Rost, Banino 2005.
25. *Leksykon leśników kombatantów i ofiar II wojny światowej z terenu Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu*, opracowanie pod red. Joanny i Sławomira Sadowskich, Toruń 2003.
26. *Leśnictwo polskie w okresie II wojny światowej*, Praca zbiorowa. PWRiL Warszawa 1967.
27. *Leśnicy dla Niepodległej. Biografie 28 leśników, ich rodzin i bliskich* (red. T. Chrzanowski), Polskie Towarzystwo Leśne Oddział w Toruniu, Toruń 2018.
28. *Leśnicy dla Niepodległej. Tom II, Biografie 24 leśników, ich rodzin i bliskich* (red. T. Chrzanowski), Polskie Towarzystwo Leśne Oddział w Toruniu, Toruń 2021.

29. *Leśnicy polscy ofiarami Zbrodni Pomorskiej 1939 roku* (red. T. Chrzanowski, A. Szambelańczyk), Polskie Towarzystwo Leśne Oddział w Toruniu, Toruń 2022.
30. Mazanowska I., *Karolewo 1939. Zbrodnie w obozie Selbstschutz Westpreussen*, Toruń 2019.
31. Mazanowska I., *Zbrodnia pomorska 1939 – Radzim*, Toruń 2020.
32. Osowicka R., *Piaśnica - las piaśnicki niemy świadek hitlerowskiej kaźni*, Gdańsk 2006.
33. Reszka B., *Czas zła*, Gdańsk 2001.
34. Reszka B., *Ich losy. Z życia kaszubskich Gochów 1939 -1948*, Rumia-Borowy Młyn 2005.
35. Stachulski J., *Okolice Lubichowa, które warto poznać*, Starogard Gdański 2018, *Damazy Benedykt Ossowski*, s. 355-356.
36. Sokołowski W., *Życiorysy absolwentów i studentów leśników Uniwersytetu Poznańskiego poległych i zmarłych w latach 1939-1945*, Akademia Rolnicza w Poznaniu, Koło Naukowe Leśników, Poznań 1988.
37. Trzebiatowski Marian, *Leksykon leśników – kombatantów i ofiar II wojny światowej z terenu powiatu chojnickiego*, Maszynopis, Brusy 2005.
38. Zakrzewski R., *Tragiczny los nadleśniczego* (Jerzego Wysockiego), w: Solecki Peryskop nr 11 (157) listopad 2004.
39. *Z żałobnej karty*, Inż. Witold Turdischek, [w:] Życie Borów Pomorskich Nr 2, Toruń w lipcu 1945 r., s. 3.
40. *Z kroniki żałobnej*, [w:] Życie Borów Pomorskich Nr 3, Toruń w sierpniu 1945 r., s. 31.

ARCHIWA:

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej

- 40a. *Akta w sprawie uznania za zmarłego dot. Józef Łącki*, Delegatura IPN-KŚZpNP w Bydgoszczy, sygn. IPN By 56/70.
- 40b. *Akta osobowe Bolesława Usowa*, Archiwum IPN w Lublinie – sygn. IPN Lu 013/412 t. 1 i t. 2 oraz IPN w Rzeszowie – sygn. Rz-05/11-14.

Archiwum Fundacji Generał Elżbiety Zawackiej w Toruniu

41. *Akta osobowe Krotoszyński Władysław ps. Sosna*, sygn. M: 241/850 Pom.
42. *Akta osobowe Ciesielski Józef*, sygn. M: 1336/2174 Pom.
43. *Akta osobowe Konrad Nałęcz ps. Orlik*, sygn. M-634/1285 Pom.
44. *Akta osobowe Kryn Brunon*, sygn. M: 1074/1826 Pom.
45. *Akta osobowe Nelke Gertruda z d. Nelka*, sygn. K-103/103 Pom.
46. *Akta osobowe Sujkowska Salomea*, sygn. K:217/217 Pom.
47. *Akta osobowe Alojzy Stawski ps. Leszek*, sygn. M:1212/2023 Pom.
48. *Akta osobowe Dulski Stanisław ps. Dąb*, sygn. M-1166/1949 Pom.

Archiwum Muzeum Stutthof

49. *Księga zmarłych USC*, sygn. Z-V-4.
50. *Księga ewidencyjna więźniów*, sygn. I-II-E-6.
51. *Akta personalne więźnia - Nałęcz Konrad*, sygn. I-III-27240, I-III-11116.
52. *Akta personalne więźnia – Galas Henryk*, sygn. I-III-43800.
- 52a. *Akta personalne więźnia – Guz Franciszek*, sygn. I-III-45021.
53. *Akta personalne więźnia – Kaźmierski Józef*, sygn. I-III-27008, I-III-7224.
54. *Akta personalne więźnia – Knitter Jan*, sygn. I-III-47444.
55. *Akta personalne więźnia – Stanisławski Stanisław*, sygn. I-III-18584, I-III-50298.

Archiwa inne

56. Archiwum Państwowe w Toruniu, *Wykaz imienny urzędników i funkcjonariuszów niższych Dyrekcji Lasów Państwowych Okręgu Pomorskiego w Toruniu*, maszynopis z końca lat trzydziestych XX w., Sygn. Arch. 1, Spis zdawczo-odbiorczy nr 25 z 2018 r.

57. Archiwum prywatne Tadeusza Chrzanowskiego, *Wykaz imienny urzędników i funkcjonariuszów niższych Dyrekcji Lasów w Poznaniu*, kopia maszynopisu z 1935 r.

RELACJE:

58. Relacja ustna p. Szornak z września 2023 r. (dotyczy: Leona Kreffta).
59. Relacja Michała Sokołowskiego z 14 marca 2005 r. w sprawie Jana Kucharskiego i Józefa Prądyńskiego.
60. Relacja Pawła Nasa z 20 lipca 2005 r. w sprawie leśniczego Stefana Szymkowskiego.
61. Relacja ustna Grażyny Dettlaf z września 2023 r. (dotyczy: Franciszka Ceynowy).
62. Relacja ustna Jerzego Kuniewskiego z sierpnia 2023 r. (dotyczy: Romana Kuniewskiego).
63. Relacja ustna Aleksandry Osiczko z września 2023 r. (dotyczy: Adama Łubniewskiego).
64. Relacja ustna Jerzego Miotke z września 2023 r. (dotyczy: Leona Miotke).
65. Relacja ustna Ryszarda Kaczyńskiego z września 2023 r. (dotyczy: Pawła Kaczyńskiego).
66. Relacja ustna Jerzego Nowickiego z 27.08.2019 r. (dotyczy leśniczego Franciszka Nowickiego).
67. Relacja Artura Przemorskiego z września 2023 r. (dotyczy leśniczego Stanisława Stanisławskiego).
68. Relacja ustna Ignacego Szymańskiego z września 2023 r. (dotyczy: Medarda Szymańskiego).
- 68a. Relacja Żeliszawa Majewskiego w sprawie Medarda Szymańskiego, [w:] *Państwowa Szkoła dla Leśniczych w Margoninie - wspomnienia*, maszynopis, 1990.
69. Relacja ustna Elżbiety Karzyńskiej z września 2023 r. (dotyczy: Józefa Banca).
70. Relacja ustna p. Toczkiwicza z 2007 r. w sprawie leśniczego Bolesława Toczkiwicza z 2007 r.
71. Relacja ustna Grzegorza Pieczki z 2015 r. w sprawie ojca, leśniczego Bolesława Pieczki.
72. Relacja Mariana Trzebiatowskiego z Brus z 31.10.2005 r. w sprawie leśniczego Antoniego Muszyńskiego i gajowego Józefa Tchórza.
73. Relacja Teresy Kozak z domu Łukowicz z Osia z 2009 r. w sprawie ojca, leśniczego sekretarza Franciszka Łukowicza.
74. Relacja Jerzego Kiszkiela z 3.09.2018 r. w sprawie ojca, nadleśniczego Bolesława Kiszkiela.
75. Relacje Wandy i Haliny z domu Zywert w Leśnictwie Polesie, Nadleśnictwo Gniewkowo z 23.10.2009 r. w sprawie ojca, leśniczego Marcjana Zywerta.
76. Relacja Elżbiety Cieślík z Bydgoszczy z 8.08.1996 r. w sprawie leśniczego Stefana Zimnego.
77. Relacja Zygmunta Wenclewskiego z Poznania z 23.11.2009 r. w sprawie ojca, leśniczego Stanisława Wenclewskiego.
78. Relacja Mieczysława Stokwisza z Włocławka z 5.11.2009 r. w sprawie krewnego, leśniczego Mieczysława Stokwisza.
79. Relacja Krystyny Dymaczewskiej z domu Sroczyńskiej z Poznania z 2016 r. w sprawie ojca, adiunkta Teodora Sroczyńskiego.
80. Relacja ustna Wiesława Muszkiety z 2013 r. w sprawie dziadka, podleśniczego Władysława Muszkiety.
81. Relacja Stanisława Kamińskiego z 2006 r. w sprawie ojca, leśniczego Walentego Kamińskiego oraz w sprawie nadleśniczego Mikołaja Kudłowicza.
82. Relacja ustna Krystyny Buczkowskiej z 2008 r. w sprawie jej dziadka, leśniczego Mieczysława Karasiewicza.
83. Relacje ustne Ewy Słowińskiej z lat 2020-2022 w sprawie jej dziadka, leśniczego Jana Tadeusza Erdmana.
84. Relacja ustna Grzegorza Blija z 23.11.2020 r. w sprawie życia i okoliczności śmierci leśniczego Stanisława Dulskiego.
85. Relacja Elżbiety, Marii i Haliny z domu Bocian z Osia z 2006 r. w sprawie ich ojca Konrada Bociana i w sprawie leśniczego Jana Belczewskiego.
- 85a. Relacja ustna (prawnuka) Michała Ciechowskiego z czerwca 2018 r. w sprawie leśniczego Feliksa Ciechowskiego.
- 85b. Relacja ustna Reginy Kulpowej z domu Smolińskiej z 28.07.2005 r. w sprawie zagłady mieszkańców osady leśnej Białe w lutym 1945 r. Relacja zamieszczona w „Biuletynie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Toruniu nr 4(34)2005, s. 14-17.
- 85c. Relacje Janusza Leśniaka z 8.06.2006 r., Danuty Szwarackiej z z 8 i 20.02.2024 r. w sprawie losów leśniczego sekretarza Leonarda Szwarackiego i jego brata leśniczego Alojzego Szwarackiego.

85d. Relacja Adriana Talaški (Nadleśnictwo Ryteł) z 5.04.2024 r. w sprawie losów leśniczego Jana Sychmellera i jego rodziny.

85e. Relacja (informacje i materiały) Andrzeja Antowskiego (Nadleśnictwo Jarocin) z 14.11.2021 r. w sprawie okoliczności śmierci leśniczego Leśnictwa Witrogoszcz Romana Łakomego.

85f. Relacja ustna Eugeniusza Rudnika z Chojnic, wnuka podleśniczego Józefa Stysia z 25.05.2024 r. w sprawie losów dziadka Józefa Stysia.

INTERNET (dostęp od sierpnia 2023 r. do maja 2024 r.):

86. <https://straty.pl/szukaj-osoby.php>

87. <https://bazalesnikow.pl/baza-biogramow/entry/522/>

88. <https://e-kartoteka.net/pl/search#show>

89. <https://www.geni.com/people/Augustyn-Jakusz-Gostomski/6000000050639105833>

90. <https://collections.arolsen-archives.org/de/search/person>

91. <https://www.geni.com/people/Jan-Knitter/6000000039519513936>

92. <https://collections.arolsen-archives.org/de/search/person/131533006?s=mlczoch&t=792&p=0>

93. www.martyrologiawspolskich.pl – Lista członków Polskiego Związku Zachodniego zamordowanych w czasie II wojny światowej.

94. <http://szczytniki-historia.pl/strojek.html> (dotyczy nadleśniczego Michała Strojka).

95. https://los-skorcz.prv.pl/menu/aktualnosci/gawedy_antoniego.html#121 (dotyczy nadleśniczego Antoniego Tinza).

96. <https://magazynkaszuby.pl/2018/07/kolejny-zapomniany-kaszubach-bohater-jozef-krol-uratowal-45-osob/> (dotyczy: Józefa Króla).

97. <https://www.geni.com/people/Marcin-Storma-vel-Storman/6000000014074082873>

98. <https://nowywyszkowiak.pl/historia-ziemi-wyszkowskiej/tomasz-miszewski-nie-tylko-notariusz-foto/strona/5.html>

99. https://los-skorcz.prv.pl/menu/aktualnosci/gawedy_antoniego.html#121 (dotyczy Antoniego Tinza) (dostęp w październiku 2023 r.).

100. https://www.krosno.lasy.gov.pl/aktualnosci/-/asset_publisher/1M8a/content/na-oltarzu-ojczyzny (dotyczy Izzydora Handyńskiego) (dostęp w listopadzie 2023 r.)

101. <https://chojniczanie.pl/pozegralismy-nasza-mame-i-babcie/#comment-11979> (dotyczy podleśniczego Józefa Stysia i jego żony Anny Styś z domu Rudnik) (dostęp w marcu 2024 r.).

WYJĄTKI Z RECENZJI

„Księga Pamięci leśników polskich osadzonych w obozie Stutthof w latach 1939-1945” pod redakcją Tadeusza Chrzanowskiego i Marcina Owsieńskiego

Pomimo upływu ponad 84 lat od wybuchu drugiej wojny światowej, szereg zagadnień związanych z wydarzeniami lat 1939-1945, a także późniejszymi nadal czeka na rzetelne opracowanie historyczne i politologiczne. Ukazało się, co prawda wiele cennych syntez, monografii oraz różnego rodzaju wspomnień i pamiętników poruszających problematykę militarną, polityczną, systemów okupacyjnych w tym eksterminacji, Polski Podziemnej i Polskiego Państwa Podziemnego, ale nie zawsze wyczerpują one całości kształtu tematyki. Oprócz opracowań o charakterze ogólnym, pojawia się coraz więcej prac odnoszących się do zagadnień szczegółowych. Do nich należą ukazujące się monografie poszczególnych regionów, miast, czy wsi, a także poszczególnych grup społecznych wykonujących różne zawody w tym leśników. Wieloletni okres, jaki upłynął od zakończenia drugiej wojny światowej pozwala z dystansem spojrzeć na szereg zagadnień związanych z wydarzeniami tamtych lat.

Niniejsza publikacja przedstawiająca losy pomorskich leśników i robotników leśnych wypełnia kolejną lukę w odtwarzaniu okupacyjnych dziejów Pomorza. Przecież właśnie leśnicy bronili nie tylko obszarów leśnych przed dewastacją (na ile w warunkach wojennych i okupacyjnych można było) ale i organizowali punkty kontaktowe, zaplecze i co najważniejsze stanowili oparcie dla partyzantki często ponosząc ofiarę i nie rzadko najwyższą – własne życie.

(...) Książka zawiera obszerny aparat naukowy: przypisy, indeks osób, tabele, wykazy pomordowanych leśników. Odtworzenie ich imion, nazwisk wymagało nie lada wysiłku. Pozycja ta może stanowić impuls do kolejnych badań, tym razem nad dziejami innych grup zawodowych.

W sumie otrzymujemy wartościowe wydawnictwo, które wypełnia kolejną „białą plamę” w naszej historiografii. Jest to zupełnie nowe spojrzenie na problematykę okupacyjną Pomorza. Żaden historyk czy politolog nie będzie mógł przejść obojętnie obok tego wydawnictwa, które będzie niezbędne przy prowadzonych pracach naukowych.

Prof. dr hab. Bogdan Chrzanowski

Gdańsk, 7.12.2023 r.

Opracowanie zbiorowe „Księga pamięci leśników polskich osadzonych w obozie Stutthof w latach 1939-1945” pod redakcją Tadeusza Chrzanowskiego i Marcina Owsieńskiego

Bardzo wysoko oceniam inicjatywę oraz pomysł przygotowania i realizację takiego całościowego opracowania, gdzie obok zasadniczego, tytułowego rozdziału zawierającego noty biograficzne leśników więzionych w obozie Stutthof, traktowanego jak „Księga Pamięci”, zamieszczono obszernie rozdziały kontekstu historycznego o lasach, leśnictwie i leśnikach na Pomorzu okresu międzywojennego oraz na terenach okupowanych, włączonych do Rzeszy Niemieckiej jako Okręg Gdańsk – Prusy Zachodnie, rozdział omawiający udział leśników w działalności konspiracyjnej i ruchu oporu tego obszaru Polski, szczegółowy rozdział o powstaniu, rozbudowie i funkcjonowaniu obozu koncentracyjnego Stutthof. Łącznie stanowi to oryginalną całość ukazującą leśnictwo i leśników w okresie sześciu lat najtragiczniejszego czasu w dziejach Pomorza (obejmującego obszar dawnego województwa pomorskiego, a współcześnie tereny gdańskiej i toruńskiej dyrekcji Lasów Państwowych).

Bardzo dobrym pomysłem włączenia do tego specjalistycznego opracowania było dodanie Aneksu, czyli leksykonu leśników z tego terenu pomordowanych i poległych w latach 1939-1956, czyli także po zakończeniu II wojny światowej, bo to ukazuje ogrom ofiar leśnego środowiska zawodowego, a nie tylko pewien ich fragment związany z martyrologią Stutthofu.

Mimo upływu już prawie 80 lat od zakończenia II wojny światowej oraz działania KL Stutthof, w opracowaniu znajduje się wiele nowych, oryginalnych faktów i informacji osobowych wcześniej nieznanymi, niepublikowanymi, jako efekt wnikliwych prac naukowych, wynik analizowania nowych źródeł oraz wspomnień i materiałów znajdujących się w posiadaniu rodzin leśników – ofiar hitlerowskiego terroru. Jest to niewątpliwym sukces zespołu autorów tej bardzo cennej i potrzebnej publikacji.

Prof. dr hab. Andrzej Grzywacz

Warszawa, 3 stycznia 2024 r.

